МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
завідувач кафедри
Уханова І.О.
"20" травня 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини

за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини»

НА ТЕМУ: «МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ МАШИНАМИ ТА УСТАТКУВАННЯМ В УКРАЇНІ»

Виконавець:

студентка ФМЕ, гр. 43М

Рімаві Ріма Фуад

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент каф. МЕВ

Кретова Олена Ігорівна

/підпис/

ОДЕСА – 2026

АНОТАЦІЯ

Рімаві Р.Ф. «Міжнародні аспекти розвитку оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами та устаткуванням в Україні».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2026.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процес розвитку міжнародної оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами та устаткуванням в Україні.

У роботі розглянуто теоретичні засади міжнародної оптової торгівлі сільськогосподарською технікою та обладнанням, визначено її сутність, функції та роль у забезпеченні розвитку аграрного сектору економіки. Узагальнено особливості функціонування світового ринку сільськогосподарських машин та устаткування, а також досліджено нормативно-правове регулювання міжнародної торгівлі у даній сфері.

Проаналізовано сучасний стан розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарськими машинами та устаткуванням в Україні, оцінено динаміку та товарну структуру експорту й імпорту відповідної продукції, досліджено географічну структуру зовнішньої торгівлі та рівень конкурентоспроможності України на світовому ринку. Визначено вплив зовнішньоекономічних факторів на розвиток міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою.

У роботі обґрунтовано стратегічні напрями розвитку міжнародної оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами та устаткуванням в Україні, запропоновано заходи щодо підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світовому ринку, а також визначено перспективи вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності в умовах сучасних глобальних викликів та трансформаційних процесів.

Ключові слова: міжнародна торгівля, оптова торгівля, сільськогосподарські машини та устаткування, експорт, імпорт, конкурентоспроможність, зовнішньоекономічна діяльність, світовий ринок сільськогосподарської техніки.

ANNOTATION

Rimavi R.F. "International Aspects of the Development of Wholesale Trade in Agricultural Machinery and Equipment in Ukraine".

Qualification work for obtaining a Bachelor's degree in Specialty 292 "International Economic Relations" under the Educational Program "International Economic Relations". – Odessa National Economic University. – Odesa, 2026.

The qualification work consists of three chapters. The object of the study is the process of development of international wholesale trade in agricultural machinery and equipment in Ukraine.

The paper examines the theoretical foundations of international wholesale trade in agricultural machinery and equipment, identifies its essence, functions and role in ensuring the development of the agricultural sector of the economy. The peculiarities of the functioning of the global market for agricultural machinery and equipment are summarized, and the regulatory framework governing international trade in this field is analyzed.

The current state of development of international trade in agricultural machinery and equipment in Ukraine is analyzed. The dynamics and commodity structure of exports and imports are assessed, the geographical structure of foreign trade and the level of Ukraine's competitiveness in the global market are investigated. The impact of foreign economic factors on the development of international trade in agricultural machinery is determined.

The paper substantiates strategic directions for the development of international wholesale trade in agricultural machinery and equipment in Ukraine, proposes measures to enhance the competitiveness of domestic enterprises in the global market, and identifies prospects for improving foreign economic activity under current global challenges and transformational processes.

Keywords: international trade, wholesale trade, agricultural machinery and equipment, export, import, competitiveness, foreign economic activity, global agricultural machinery market.

ЗМІСТ

ВСТУП 4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ МАШИНАМИ ТА ОБЛАДНАННЯМ 7
1.1. Сутність, функції та роль міжнародної оптової торгівлі сільськогосподарською технікою у розвитку аграрного сектору 7
1.2. Світовий ринок сільськогосподарських машин та обладнання: структура, провідні країни та сучасні тенденції розвитку 16
Основні сегменти світового ринку сільськогосподарської техніки 18
1.3. Нормативно-правове регулювання міжнародної торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням 23
Висновки до розділу 1 31
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ МАШИНАМИ ТА ОБЛАДНАННЯМ В УКРАЇНІ 33
2.1. Динаміка та товарна структура експорту й імпорту сільськогосподарських машин та обладнання 33
2.2. Географічна структура та рівень конкурентоспроможності України на світовому ринку 41
2.3. Вплив міжнародної кон’юнктури та зовнішньоекономічних факторів на розвиток торгівлі 51
Висновки до розділу 2 63
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ МАШИНАМИ ТА ОБЛАДНАННЯМ В УКРАЇНІ 64
3.1. Стратегічні напрями розвитку експорту та імпорту сільськогосподарської техніки 64
3.2. Напрями підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку сільськогосподарських машин та обладнання 72
3.3. Прогноз розвитку зовнішньої торгівлі сільськогосподарською технікою та оцінка очікуваних результатів 77
Висновки до розділу 3 90
ВИСНОВКИ 93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 98

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах розвитку світової економіки міжнародна торгівля виступає одним із ключових факторів забезпечення економічного зростання, інтеграції національних економік у світове господарство та підвищення їх конкурентоспроможності. Поглиблення глобалізаційних процесів, розвиток науково-технічного прогресу, цифровізація економіки та посилення міжнародної конкуренції зумовлюють необхідність ефективного функціонування зовнішньоекономічної діяльності держав.

Важливою складовою міжнародної торгівлі є оптова торгівля, що забезпечує організацію руху значних обсягів товарів між виробниками та споживачами, оптимізації витрат обігу та стабільності товарних ресурсів ринку. Якщо дивитися через аналітичну призму на міжнародний аспект, можна зазначити, що оптова торгівля виступає ключовим елементом формування сталих економічних зв'язків між країнами та забезпечує доступ суб'єктів господарювання до світових ринків.

Особливого значення набуває міжнародна оптова торгівля сільськогосподарськими машинами та обладнанням, оскільки технічне забезпечення аграрного сектору безпосередньо впливає на ефективність виробництва, рівень продуктивності праці та конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції. Використання сучасної техніки сприяє впровадженню інноваційних технологій, розвитку точного землеробства та підвищенню ефективності використання ресурсів.

Питання розвитку міжнародної торгівлі в контексті сільськогосподарської техніки та обладнання є дійсно актуальним для України, так як аграрний сектор вважається однією з провідних галузей національної економіки. Через військові дії, що були спровоковані рф, відбулися порушення логістичних ланцюгів, нестабільність зовнішнього середовища та проблеми з фінансовими ресурсами. Це все викликає необхідність шукати ефективні шляхи забезпечення аграрного виробництва сучасною технікою та підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку.

Сучасні тенденції розвитку світового ринку сільськогосподарських машин та обладнання, зокрема автоматизація, цифровізація, впровадження технологій точного землеробства, а також посилення ролі провідних країн-виробників, формують нові вимоги до розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. Водночас наявність структурних проблем, таких як залежність від імпорту техніки, недостатній розвиток вітчизняного машинобудування та обмежені інвестиційні можливості, зумовлюють необхідність комплексного дослідження даної проблематики.

Отже, актуальність теми зумовлена необхідністю дослідження міжнародних аспектів розвитку оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням в Україні, визначення основних тенденцій, проблем та перспектив її розвитку.

Мета роботи заключається в дослідженні міжнародних аспектів розвитку оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням в Україні та обґрунтування напрямів підвищення її ефективності.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

1. Розглянути сутність, функції та роль міжнародної оптової торгівлі сільськогосподарською технікою.
2. Проаналізувати світовий ринок сільськогосподарських машин та обладнання.
3. Дослідити нормативно-правове регулювання міжнародної торгівлі у даній сфері.
4. Оцінити динаміку та дослідити товарну структуру експорту й імпорту сільськогосподарської техніки в Україні.
5. Дослідити географічну структуру зовнішньої торгівлі та рівень конкурентоспроможності України.
6. Визначити вплив зовнішньоекономічних факторів на розвиток торгівлі.
7. Обґрунтувати стратегічні напрями розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою.
8. Запропонувати заходи щодо підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу даної роботи становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні дані, аналітичні матеріали державних органів і міжнародних організацій, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань міжнародної торгівлі та розвитку аграрного сектору. Використані джерела забезпечують достовірність і обґрунтованість отриманих результатів.

Об'єктом дослідження є процес розвитку міжнародної оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами та устаткуванням в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти розвитку міжнародної оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами та устаткуванням.

Методи дослідження. У роботі використано такі методи як: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, статистичний аналіз та системний підхід. Саме ці методи дали змогу комплексно дослідити обрану тематику.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опубліковано тези:

Рімаві Р.Ф. «Міжнародні аспекти розвитку оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами та устаткуванням в Україні» // Р.Ф.Рімаві / Збірник наукових праць кафедри міжнародних економічних відносин ОНЕУ «Світова економіка та міжнародні економічні відносини». № 9. - Одеса: ОНЕУ, 2026. - У друці.

Структура роботи. Дана робота містить: вступ, три розділи, висновок та список використаних джерел (48 найменувань). У першому розділі розглянуто теоретичні засади міжнародної оптової торгівлі сільськогосподарською технікою, у другому розділі проаналізовано сучасний стан її розвитку в Україні, а у третьому розділі були визначені перспективи та напрями підвищення ефективності. Загальний обсяг роботи становить 104 сторінки. Основний зміст викладено на 91 сторінці. Робота містить 18 таблиць, 6 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ МАШИНАМИ ТА ОБЛАДНАННЯМ

1.1. Сутність, функції та роль міжнародної оптової торгівлі сільськогосподарською технікою у розвитку аграрного сектору

Міжнародна торгівля є важливою складовою зовнішньоекономічної діяльності держав та одним із ключових механізмів функціонування світової економіки. Вона забезпечує економічну взаємодію між країнами шляхом обміну товарами, послугами, капіталом та технологіями. Саме з експорту та імпорту товарів, капіталу і робочої сили розпочинається перелік основних видів зовнішньоекономічної діяльності, визначений у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність», що підкреслює важливість міжнародної торгівлі у розвитку національних економік та формуванні глобальних господарських зв’язків [1].

У науковій літературі міжнародна торгівля розглядається як система економічних відносин між країнами, що виникають у процесі обміну результатами виробничої діяльності. Вона є центральною ланкою світогосподарських зв’язків, що об’єднує більшість держав світу у єдину міжнародну економічну систему. Участь у міжнародній торгівлі дає можливість країнам розвивати спеціалізацію на виробництві окремих товарів, підвищувати продуктивність праці та ефективніше використовувати наявні ресурси. Завдяки цьому формується міжнародний поділ праці та створюються передумови для економічного зростання і розвитку національних економік [2].

Сучасна теорія міжнародної торгівлі базується на взаємодії попиту і пропозиції як на внутрішньому, так і на світовому ринку. У межах міжнародної економіки ці категорії розглядаються не лише у контексті виробництва та споживання в окремій країні, а й у зв’язку зі світовими обсягами виробництва та рівнем цін на міжнародних ринках. Сукупний попит і сукупна пропозиція визначають взаємозв’язок між обсягом виробництва товарів і послуг та рівнем цін

на них. На основі цієї взаємодії формується міжнародна економічна рівновага, яка відображає баланс між попитом на імпортні товари та пропозицією експортної продукції різних країн [2].

Важливим елементом міжнародної торгівлі виступає оптова торгівля, яка забезпечує організацію великих товарних потоків між виробниками та споживачами. Оптова торгівля визначається як вид економічної діяльності, що пов'язаний із продажем товарів і послуг суб'єктам господарювання для їх подальшого перепродажу або використання у комерційній діяльності. Вона виконує посередницьку функцію між виробниками продукції та численними покупцями, що дозволяє ефективніше організувати процес реалізації товарів і скоротити витрати на їх розподіл [3].

Особливістю оптової торгівлі є здійснення торговельних операцій великими партіями товарів. У порівнянні з роздрібною торгівлею вона характеризується більшими обсягами угод та меншою їх кількістю. Оптові торговці виконують функції формування асортименту продукції, організації закупівель, зберігання та транспортування товарів, що дозволяє забезпечити безперервність постачання продукції до різних сегментів ринку. Крім того, вони здійснюють фінансування торговельних операцій, надають кредитні ресурси покупцям та беруть на себе частину ризиків, пов'язаних із пошкодженням, втратою або моральним старінням товарів [3].

У міжнародному вимірі оптова торгівля забезпечує функціонування глобальних товарних потоків та сприяє формуванню стабільних економічних зв'язків між країнами. Через систему оптових посередників виробники отримують доступ до зовнішніх ринків, а споживачі мають можливість придбавати продукцію різних країн. Такий механізм особливо важливий для ринку складної технічної продукції, зокрема сільськогосподарських машин та обладнання.

Сільськогосподарська техніка є важливим елементом матеріально технічної бази аграрного виробництва. Рівень технічного забезпечення сільського господарства безпосередньо чинить вплив на ефективність виробничих процесів, продуктивність праці та конкурентоспроможність аграрної продукції на світовому

ринку. Саме тому міжнародна оптова торгівля сільськогосподарськими машинами та обладнанням відіграє важливу роль у модернізації аграрного сектору та впровадженні сучасних технологій у сільське господарство.

Забезпечення аграрного виробництва сучасною технікою потребує постійного оновлення машинно-тракторного парку та впровадження інноваційних технічних рішень. Дослідники зазначають, що для досягнення необхідного рівня технічного забезпечення аграрного сектору необхідно здійснювати структурну модернізацію вітчизняного сільськогосподарського машинобудування, розширювати міжнародне співробітництво та впроваджувати нові технології виробництва техніки. Серед важливих напрямів розвитку визначають створення національних і міжнаціональних промислово-фінансових об'єднань, придбання ліцензій на виробництво сучасної техніки, організацію спільних підприємств із зарубіжними партнерами та реалізацію інноваційних проєктів з розробки нових моделей машин і обладнання [4].

За даними Ярослава Навроцького, військові дії у 2022 році призвели до суттєвого скорочення поставок вітчизняної техніки та обсягів імпорту. У структурі імпорту збільшилася частка дешевшої та вживаної техніки. Водночас спостерігалося зростання митної вартості деяких категорій тракторів, що свідчить про концентрацію попиту на продукцію провідних міжнародних виробників [5].

Як відзначає Олег Нестеров, ринок пройшов три етапи: значне скорочення обсягів у 2022 році, поступова адаптація підприємств у 2023–2024 роках та стабілізація у 2025 році. Це свідчить про відновлення економічної активності та здатність аграрного сектору інтегруватися у міжнародні торговельні потоки навіть після значних структурних змін [6].

Міжнародна торгівля сільськогосподарською технікою є важливою складовою розвитку аграрного сектору, оскільки забезпечує фермерські господарства сучасними машинами та обладнанням, що підвищує ефективність виробництва, продуктивність праці та конкурентоспроможність сільгосппродукції на світовому ринку [7]. В умовах глобальної економіки доступ до іноземних технологій стає ключовим чинником модернізації аграрного виробництва та впровадження передових технологічних рішень.

Європейська сільськогосподарська техніка відзначається високою надійністю, довговічністю та сучасними технологіями, що дозволяє зменшувати витрати часу та ресурсів під час польових робіт, а також підвищує комфорт для оператора. Використання таких машин сприяє інтеграції українських господарств у міжнародні виробничі ланцюги та полегшує адаптацію до глобальних ринкових стандартів [8].

Оптова торгівля сільськогосподарською технікою виступає посередником між виробниками та споживачами, забезпечуючи постачання великих партій машин та обладнання. Вона включає формування асортименту, організацію закупівель, фінансування, кредитування та часткове прийняття ризиків, пов’язаних із транспортуванням та зберіганням техніки [7]. Завдяки цьому виробники отримують доступ до нових ринків, а аграрії можуть придбати необхідну продукцію у повному обсязі.

Сільгосптехніку можна придбати у формі нової або вживаної, а також використовувати сезонну оренду, що забезпечує гнучкість для різних за масштабом господарств. Для великих фермерських підприємств оптимальним є придбання сучасних машин з Європи, що гарантує стабільну ефективність виробництва та швидке окуплення інвестицій [8]. При цьому важливо звертатися до офіційних дилерів для отримання сертифікатів якості та гарантійного обслуговування, що мінімізує ризики при закупівлі імпортної техніки.

Військові дії в Україні та обмеженість внутрішнього виробництва значно підвищили роль міжнародної оптової торгівлі, оскільки імпортна техніка стала основним джерелом оновлення машинно-тракторного парку. Через оптові канали забезпечується своєчасне постачання складної техніки, включаючи трактори, комбайни та сівалки, що дозволяє українським аграрним підприємствам підтримувати виробничий процес і адаптуватися до сучасних технологічних вимог [7].

Міжнародна оптова торгівля аграрною технікою є ключовим елементом розвитку світового аграрного сектору. Вона забезпечує переміщення сучасних машин і обладнання між країнами, підвищує продуктивність праці та модернізує виробничі процеси у сільському господарстві. Доступ до інноваційних технологій

через міжнародну торгівлю сприяє підвищенню якості продукції, зменшенню витрат на виробництво та ефективному використанню ресурсів. Участь у міжнародній торгівлі формує умови для спеціалізації виробництва окремих видів техніки, створює конкурентні переваги окремих країн і стимулює економічне зростання на глобальному рівні.

Постачання готової продукції є однією з основних форм торгівлі. У цьому випадку аграрна техніка поставляється в зібраному вигляді безпосередньо від виробника до споживача. Така форма торгівлі забезпечує покупцеві продукцію, готову до експлуатації, а також передпродажний сервіс, що включає технічне обслуговування, навчання персоналу та контроль якості. Готова продукція є оптимальною для високотехнологічної техніки, де складові процеси складання та налаштування визначають термін служби і ефективність роботи обладнання [8].

Торгівля демонтованою продукцією передбачає постачання машин і комплектів у розібраному вигляді. Демонтована продукція забезпечує економне транспортування на великі відстані, проникнення на ринки з обмеженнями на імпорт готової техніки та зниження ризику пошкодження обладнання під час доставки. Ця форма торгівлі дозволяє виконувати монтаж і налаштування безпосередньо на місці експлуатації та підвищує ефективність використання машин.

Поставка комплектного обладнання охоплює постачання повного технологічного комплексу з монтажем, налаштуванням і навчанням персоналу. Такий підхід використовується при будівництві підприємств "під ключ". Комплектне обладнання інтегрує сучасні технології у виробничі процеси, підвищує продуктивність і зменшує витрати на адаптацію окремих агрегатів.

Торгівля сировинними товарами охоплює постачання комплектуючих, запасних частин і сировини, необхідних для виробництва аграрної техніки. Сировинні товари забезпечують безперервність виробництва, стабільність постачання продукції та модернізацію техніки. Сировинні товари включають металеві сплави, електронні компоненти, гідравлічні та пневматичні системи, що формує комплексність постачання [9].

Кооперована продукція передбачає спільне виробництво між кількома підприємствами для оптимізації виробництва та збуту техніки. Кооперація знижує витрати, поширює ризики і об’єднує технологічні компетенції для створення високоякісних продуктів. Виробнича кооперація передбачає виготовлення продукції на замовлення, а збутова кооперація реалізує спільну продукцію через об’єднані канали збуту.

Зустрічна торгівля охоплює операції, в яких товари обмінюються з частковою або повною компенсацією грошима. Вона включає бартерні операції та компенсаційні угоди, що забезпечує реалізацію продукції у валютно-нестабільних умовах та підтримує довгострокові економічні відносини між країнами. Промислові компенсаційні угоди передбачають передачу технологій і товарів для створення нових виробництв, продукцією яких оплачується надане обладнання. Торговельні компенсаційні угоди забезпечують обмін різнорідними товарами на взаємовигідних умовах.

Міжнародні тендери реалізують продаж аграрної техніки на конкурсних засадах. Покупець оголошує конкурс на поставку продукції відповідно до технічних і економічних характеристик. Тендери забезпечують прозорість операцій, визначення найвигіднішої пропозиції та оптимізацію витрат при закупівлі великомасштабного обладнання для аграрного виробництва та інфраструктури.

Лізинг надає довгострокову оренду машин і обладнання. Фінансовий і операційний лізинг дозволяє модернізувати виробництво без значних початкових витрат, ефективно використовувати ресурси та підтримувати технологічну конкурентоспроможність аграрних підприємств [9].

Факторинг і форфейтинг забезпечують стабільність міжнародної торгівлі. Факторинг передбачає перевідступлення прав вимоги боргу третій стороні, що зменшує фінансові ризики і підвищує ліквідність виробника. Форфейтинг використовується при довгострокових контрактах, забезпечуючи безпечне виконання фінансових зобов’язань та стабільність міжнародних угод.

Таблиця, що наведена нижче, демонструє категоричний поділ основних форм міжнародної оптової торгівлі аграрною технікою, їх характеристики та практичні переваги для ефективного функціонування міжнародного ринку.

Таблиця 1.1

Форми міжнародної оптової торгівлі аграрною технікою

Форма торгівлі	Характеристика	Застосування та переваги
Готова продукція	Поставка у зібраному вигляді від виробника до споживача	Підвищення якості продукції, передпродажний сервіс, конкурентоспроможність
Демонтована продукція	Поставка розібраних машин та комплектів	Економне транспортування, проникнення на обмежені ринки, зниження ризику пошкоджень
Комплектне обладнання	Постачання повного технологічного комплексу з монтажем і навчанням персоналу	Модернізація підприємств, інтеграція сучасних технологій, ефективне використання ресурсів
Сировинні товари	Постачання комплектуючих, запасних частин та сировини для виробництва машин	Безперервність виробництва, стабільність постачання, модернізація техніки
Кооперована продукція	Спільне виробництво кількома підприємствами	Оптимізація виробництва та збуту, зниження витрат, поширення технологічних компетенцій
Зустрічна торгівля	Обмін товарами з частковою або повною компенсацією грошима	Реалізація продукції у нестабільних умовах, підтримка довгострокових відносин
Міжнародні тендери	Конкурсна продаж продукції на основі технічних та економічних вимог	Визначення найвигіднішої пропозиції, прозорість операцій, оптимізація витрат

Лізинг	Довгострокова оренда машин та обладнання	Модернізація виробництва без значних початкових витрат, ефективне використання ресурсів
Факторинг	Перевідступлення прав вимоги боргу третій стороні	Зниження фінансових ризиків, підвищення ліквідності та стабільності контрактів

Джерело: складено за [8, 9].

Таблиця відображає основні форми міжнародної оптової торгівлі аграрною технікою, кожна з яких забезпечує чіткий рух продукції від виробника до споживача і сприяє стабільності міжнародних економічних зв'язків. Готова продукція дозволяє оперативно поставляти сучасну техніку, зберігаючи гарантійні строки та технічні стандарти, що підвищує ефективність національних ринків. Демонтована продукція знижує транспортні витрати і зменшує ризики пошкодження, одночасно стимулюючи розвиток локальної збірки та сервісних центрів.

Комплектне обладнання забезпечує інтеграцію сучасних технологій у виробничі процеси, оптимізує витрати на постачання і запобігає простоям виробництва. Сировинні товари є основою для виготовлення і ремонту техніки, стабілізуючи постачання та підтримуючи конкурентоспроможність виробників. Кооперована продукція дозволяє ефективно використовувати виробничі потужності та розширювати канали збуту.

Зустрічна торгівля і компенсаційні угоди підвищують гнучкість міжнародних контрактів і сприяють обміну технологіями. Тендери стимулюють конкуренцію та оптимізують закупівлі, а лізинг дозволяє модернізувати техніку без значних капіталовкладень, підвищуючи рентабельність виробництва. Факторинг і форфейтинг забезпечують ліквідність, знижують фінансові ризики та підтримують довгострокові поставки.

Таким чином, міжнародна оптова торгівля аграрною технікою формує ефективний механізм для інтеграції виробників і споживачів, стимулює

модернізацію аграрного сектору і забезпечує стабільність економічних зв’язків між країнами.

Міжнародна оптова торгівля сільськогосподарською технікою є ключовим елементом розвитку аграрного сектору, забезпечуючи країнам доступ до сучасної техніки, комплектного обладнання, сировини та запасних частин. Вона інтегрує національні ринки у глобальну економіку, сприяє модернізації виробничих процесів, підвищенню продуктивності та впровадженню інноваційних технологій [1].

Експорт і імпорт техніки є основними формами міжнародної торгівлі. Експорт забезпечує країнам-виробникам вихід на зовнішні ринки та валютні надходження, імпорт дозволяє отримати передові технології та високопродуктивну техніку для внутрішнього виробництва. Поставка комплектного обладнання передбачає постачання повного технологічного комплексу з монтажем, налаштуванням і навчанням персоналу, що використовується при будівництві підприємств «під ключ» і сприяє інтеграції сучасних технологій у виробничі процеси.

Торгівля сировинними товарами охоплює постачання комплектуючих, запасних частин та сировини, необхідних для безперервного виробництва та модернізації аграрної техніки. До таких товарів належать металеві сплави, електронні компоненти, гідравлічні та пневматичні системи, що забезпечує комплексність поставок і стабільність виробництва. Кооперована продукція передбачає спільне виробництво між підприємствами для оптимізації виробництва та збуту техніки, зниження витрат і об’єднання технологічних компетенцій. Зустрічна торгівля включає бартерні та компенсаційні угоди, що дозволяє реалізовувати продукцію у валютно-нестабільних умовах, передавати технології та зміцнювати довгострокові економічні зв’язки між країнами.

Світовий ринок сільськогосподарської техніки у 2025 році оцінювався в 87 млрд. євро. Лідерами експорту залишаються Німеччина та Китай, разом формуючи понад 30% глобальних поставок, США займають третє місце. Основні ринки імпорту очолюють США, Німеччина, Франція, Канада та Нідерланди, при цьому спостерігаються значні темпи зростання імпорту у Польщі та Німеччині [10].

Отже, міжнародна оптова торгівля виступає не лише каналом постачання техніки, а й інструментом технологічного розвитку та підвищення ефективності аграрного виробництва. Вона сприяє модернізації агропромислових систем, інтеграції передових технологій, підвищенню продуктивності і конкурентоспроможності національних виробників, а також формуванню стійких міжнародних економічних відносин.

1.2. Світовий ринок сільськогосподарських машин та обладнання: структура, провідні країни та сучасні тенденції розвитку

Механізація сільського господарства має ключове значення для розвитку аграрного сектору, оскільки дозволяє підвищувати продуктивність, зменшувати ручну працю та оптимізувати використання ресурсів. Використання сучасної техніки сприяє ефективному виконанню операцій обробітку ґрунту, посадки, зрошення, внесення добрив та збору врожаю, що підвищує врожайність і якість продукції. Крім того, механізація допомагає вирішувати проблему нестачі робочої сили, яка є характерною для багатьох сільських регіонів, та сприяє економічній стійкості господарств [11,12].

Світовий ринок сільськогосподарської техніки формується під впливом технологічного прогресу, структури господарств, економічних циклів та глобальних тенденцій. Розвинені країни, такі як США та країни Західної Європи, використовують інтенсивні системи механізації з великими тракторами, комбайнами та автоматизованими системами зрошення, тоді як у країнах, що розвиваються, застосовуються компактні та універсальні машини для малих фермерських господарств. Це визначає попит на техніку та формує глобальний ринок [12].

Основу світового аграрного виробництва складають трактори та зернозбиральні комбайни. Загальна кількість тракторів у світі перевищує 30 мільйонів одиниць, найбільші парки знаходяться в Китаї та Індії, а США утримують понад 4,5 мільйона машин. Трактори забезпечують механічну потужність для

основних операцій, а комбайни дозволяють збирати врожай у оптимальні строки, зменшуючи втрати продукції. Механізація підвищує продуктивність праці на 20–30%, сприяє раціональному використанню ресурсів та мінімізації негативного впливу на довкілля [13].

Сучасні тенденції включають точне землеробство, цифрові технології та автоматизацію. GPS-навігація, сенсорні системи та роботизовані машини дозволяють оптимізувати внесення добрив, контроль вологості ґрунту та стан рослин [13]. Механізовані системи поливу покращують управління водними ресурсами, підвищуючи врожайність на зрошуваних площах. Автоматизація та роботизація також вирішують проблему дефіциту робочої сили на великих і спеціалізованих фермах [11].

Використання сільськогосподарської техніки розглядається як довгострокове капіталовкладення. Рівень механізації визначається доступністю обладнання на гектар землі та фінансовою спроможністю господарств. Коливання світових цін на продукцію та доходи фермерів впливають на інвестиції у техніку, а ринок сільськогосподарських машин слідує за глобальними тенденціями аграрної продукції [12].

Лідерами світового виробництва техніки є Китай, Індія, США, Німеччина, Японія, Італія та Бразилія. Ці країни забезпечують розвиток глобальної інфраструктури агротехніки, одночасно формуючи попит та впроваджуючи інновації. У майбутньому основними факторами розвитку ринку залишатимуться зростання населення, скорочення робочої сили в сільській місцевості, потреба у збільшенні продуктивності на обмежених площах та впровадження технологій сталого та точного землеробства [13].

Таким чином, світовий ринок сільськогосподарської техніки є комплексною системою, що інтегрує виробничий, технологічний та інноваційний компоненти, забезпечуючи ефективність аграрного виробництва, підвищення врожайності та економічну стабільність господарств.

Світовий ринок сільськогосподарської техніки формується на основі кількох ключових сегментів, до яких належать трактори, комбайни, ґрунтообробна та

посівна техніка. Трактори використовуються для оранки, культивації, транспортування вантажів та роботи з навісним обладнанням, що дозволяє оптимізувати аграрні процеси та підвищити продуктивність виробництва. Комбайни та збиральна техніка забезпечують швидке і ефективне збирання врожаю з мінімізацією втрат продукції [14].

Ґрунтообробна техніка включає плуги, культиватори та борони, які забезпечують підготовку ґрунту, його розпушення та видалення бур'янів. Плуги обертають або підрізають земельний пласт залежно від типу ґрунту, культиватори розпушують ґрунт без обертання, а борони вирівнюють поверхню та підтримують оптимальний вологообмін. Комплексне використання цих машин підвищує врожайність та створює основу для ефективного проведення посівної та доглядової операцій.

Посівна техніка забезпечує точне внесення насіння у ґрунт, включаючи універсальні та спеціалізовані сівалки для різних культур. Обладнання для догляду за посівами охоплює системи поливу, внесення добрив та захисту від шкідників, що підтримує оптимальні умови росту культур. Поєднання всіх сегментів сільськогосподарської техніки формує основу сучасного високопродуктивного та ресурсоефективного сільського господарства.

Для кращого розуміння структури ринку світової сільськогосподарської техніки охоплює кілька ключових сегментів, що виконують різні функції у аграрному виробництві. До основних належать трактори, комбайни, ґрунтообробна та посівна техніка, кожен з яких забезпечує підвищення продуктивності, оптимізацію ресурсів та ефективне проведення агротехнологічних операцій. Для наочного узагальнення характеристик основних сегментів ринку наведено таблицю, що систематизує їх призначення та функціональні особливості.

Таблиця 1.2

Основні сегменти світового ринку сільськогосподарської техніки

Сегмент ринку	Основне призначення	Функціональні особливості
Трактори	Виконання	Використовуються для обробки ґрунту,

	основних агротехнічних операцій	посіву та транспортування, агрегатуються з навісним та причіпним обладнанням
Комбайни	Збирання врожаю	Забезпечують швидке та ефективне збирання сільськогосподарських культур з мінімізацією втрат
Ґрунтообробна техніка	Підготовка ґрунту та боротьба з бур'янами	Плуги обертають або підрізають ґрунт, культиватори розпушують його, борони вирівнюють поверхню.
Посівна техніка	Висівання насіння	Сівалки універсальні або спеціалізовані для різних культур, забезпечують точне внесення насіння
Техніка для догляду за посівами	Полив, внесення добрив, захист культур	Включає розкидачі добрив, спринклери та протруйники, підтримує оптимальні умови росту рослин

Джерело: складено за [14].

Світовий ринок сільськогосподарської техніки формується на основі чітко визначених сегментів, кожен з яких виконує специфічні функції в аграрному виробництві. Трактори забезпечують реалізацію основних агротехнічних операцій, включаючи обробку ґрунту, посів та транспортування, при цьому можливість агрегатування з навісним та причіпним обладнанням значно розширює їх практичне застосування. Комбайни та збиральна техніка дозволяють проводити оперативне збирання врожаю, зменшуючи втрати продукції та підвищуючи ефективність виробничого процесу.

Ґрунтообробна техніка виконує підготовку ґрунту та боротьбу з бур'янами, забезпечуючи оптимальні умови для посіву і розвитку культур. Плуги підрізають або обертають ґрунтовий пласт залежно від його типу, культиватори розпушують ґрунт без зміни шару, а борони вирівнюють поверхню. Посівна техніка дозволяє точно вносити насіння у ґрунт, використовуючи універсальні або спеціалізовані сівалки для різних культур, що підвищує ефективність посівних операцій [14].

Техніка для догляду за посівами забезпечує полив, внесення добрив та захист рослин від шкідників, підтримуючи оптимальні умови росту та розвитку культур. Використання цих машин у комплексі створює основу для високопродуктивного та ефективного аграрного виробництва. Нижче наведено узагальнену характеристику основних сегментів світового ринку сільськогосподарської техніки.

Особливої актуальності для України набуває питання диверсифікації зовнішньоекономічної структури аграрного сектора та ринку сільськогосподарської техніки. Надмірна залежність від обмеженого кола товарних груп або окремих постачальників підвищує вразливість економіки до зовнішніх шоків, зокрема змін світової кон'юнктури, логістичних обмежень і політичних ризиків. У цьому контексті розвиток виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, підтримка малого та середнього підприємництва, а також стимулювання інноваційної активності виступають важливими передумовами зміцнення експортного потенціалу та технологічної конкурентоспроможності аграрного сектору [4]

В умовах воєнного та післявоєнного періоду вагомого значення набуває відновлення виробничої та транспортної інфраструктури, що є базою для відновлення зовнішньоторговельних зв'язків [4]. Паралельно необхідним є розширення участі українських регіонів у міжнародних програмах технічної допомоги та інвестиційних проєктах, що сприятиме модернізації економічної структури та впровадженню сучасних технологій. Відтак зовнішньоекономічний потенціал постає не як статична характеристика, а як динамічний індикатор спроможності регіонів адаптуватися до нових умов і використовувати можливості глобального економічного середовища.

Згідно з даними дослідження Zeynep Aktaş Çimen та Can Ertekin, світовий ринок сільськогосподарської техніки характеризується високою концентрацією експорту у обмеженій кількості індустріально розвинених країн. Основними експортерами машин та обладнання для аграрного виробництва є Китай, Німеччина, США, Японія та Італія [15].

Китай займає провідні позиції у більшості категорій сільськогосподарської техніки, забезпечуючи понад 30 % світового експорту у окремих групах, Німеччина лідирує у виробництві транспортних засобів та спеціалізованих машин, а США та Японія стабільно входять до числа найбільших експортерів. Така структура експорту свідчить про високий рівень технологічного розвитку та промислового потенціалу провідних країн у сфері агротехніки.

Таблиця 1.3

Країни-лідери експорту сільськогосподарської техніки за категоріями товарів

Категорія товару	Країни-лідери експорту	Частка лідера у світовому експорті (%)
Керамічні вироби та технічні деталі	Китай, Німеччина, США, Італія, Японія	Китай 30-42 %
Інструменти та металеві знаряддя	Китай, США, Німеччина, Японія, Італія	Китай понад 30 %
Машини і механічне обладнання (включно з агротехнікою)	Китай, Німеччина, США, Японія, Італія	Китай 32-35 %
Транспортні засоби та техніка	Німеччина, США, Японія, Італія, Китай	Німеччина 16 %

Джерело: складено за [15].

Водночас внутрішній ринок України зазнав значного впливу повномасштабного вторгнення рф. За даними Ярослава Навроцького, у 2022 році обсяги ринку сільськогосподарської техніки суттєво скоротилися порівняно з 2021 роком: машин та обладнання для підготовки та обробітку ґрунту – на 35-40 % у кількісному та на 50-55 % у вартісному виразі, збиральних машин – на 30-35 % у кількісному та на 40-45 % у вартісному, тракторів – на 45-50 % у кількісному та на 40-45 % у вартісному виразі. Частина вітчизняних виробників була зруйнована або

залишилася на окупованих територіях, що знизило надходження української техніки на ринок [4].

Також спостерігаються негативні тенденції в імпорті: він значно скоротився через окупацію та бойові дії на півдні та сході країни, збільшилася частка дешевої та вживаної техніки через падіння цін на експортноорієнтовану продукцію, розрив логістичних ланцюгів та інфляцію. Наприклад, імпорт тракторів зменшився на 45,5 %, комбайнів – на 30,5 %, техніки для посіву – на 34,6 %, дискових борін – на 45,7 %, культиваторів – на 39 %, косарок – на 27,8 %. Разом із тим, зросли поставки плугів – на 37,2 % у кількісному виразі, але їхня митна вартість знизилася на 56,5 %. Середня митна вартість тракторів зросла, що свідчить про зростання цін на якісну техніку провідних світових виробників [15].

У цьому контексті формування та розвиток зовнішньоекономічного потенціалу аграрного сектора України потребує системного підходу, який поєднує поліпшення інвестиційного клімату, залучення іноземних партнерів до спільного виробництва, реалізацію протекціоністської політики, державну підтримку вітчизняного машинобудування, розвиток технічного забезпечення малого бізнесу та збереження кадрового потенціалу галузі. Такий комплекс заходів дозволить посилити конкурентоспроможність української агротехніки та сприяти інтеграції країни у глобальні виробничі та торговельні ланцюги.

За словами старшого наукового співробітника відділу інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» Ярослава Навроцького, до початку вторгнення рф український ринок сільськогосподарської техніки характеризувався широким асортиментом ґрунтообробної техніки. До цієї категорії належали машини для планування, культивування, боронування, плуження, а також обладнання для внесення добрив та хербицидних обробок. Серед найбільш популярних брендів вирізнялися John Deere, Case IH, Kverneland, Lemken та Horsch, а серед конкретних моделей – John Deere 8370R, Case IH Magnum 380 CVX та Lemken Rubin 12 [16].

Посадкова техніка займала важливе місце на ринку та включала машини для підготовки посівного ложа, розмітки полів, висіву насіння та ущільнення ґрунту.

Найбільший попит спостерігався на обладнання таких брендів, як Kinze, Great Plains, Amazone, Vaderstad і Monosem. Популярними моделями серед українських аграріїв були Kinze 3600, Great Plains YP-2425A та Vaderstad Tempo L 8-24, що забезпечували ефективну посадку різних культур [16].

Збиральна техніка забезпечувала комплексну роботу з обмолоту, очищення, сортування, транспортування та зберігання врожаю. Найпоширенішими брендами були Claas, New Holland, Massey Ferguson, Rostselmash та Geringhoff [16]. Серед конкретних моделей аграрії віддавали перевагу Claas Lexion 8900, New Holland CR10.90 та Massey Ferguson Delta 9380 AL, що відповідало високим стандартам продуктивності та надійності.

Таким чином, сучасний ринок сільськогосподарської техніки в Україні до початку повномасштабного вторгнення характеризувався широким асортиментом як вітчизняної, так і імпортної продукції, що задовольняла потреби аграріїв залежно від технологій виробництва та фінансових можливостей господарств. В умовах війни обсяги імпорту та внутрішнього виробництва сільськогосподарської техніки значно скоротилися, що призвело до зростання частки вживаних і дешевших моделей, а також підвищення середньої вартості якісної продукції провідних світових виробників. Попри це, світовий ринок агротехніки продовжує концентруватися у країнах з високим технологічним рівнем і потужним машинобудуванням – Китай, Німеччина, США та Італія, які формують експортну конкурентоспроможність та задають стандарти якості продукції.

1.3. Нормативно-правове регулювання міжнародної торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням

Міжнародна торгівля сільськогосподарськими машинами та обладнанням є важливою складовою глобального ринку машинобудівної продукції, функціонування якого визначається чіткою системою нормативно-правового регулювання [17]. Це регулювання являє собою сукупність правових норм і механізмів, що встановлюють порядок здійснення зовнішньоекономічних операцій, визначають умови доступу техніки на міжнародні ринки та забезпечують контроль за дотриманням встановлених стандартів. Високий рівень технологічності

агротехніки обумовлює необхідність жорсткого дотримання міжнародних вимог і правил торгівлі.

Розвиток міжнародної торгівлі агротехнікою відбувається під впливом стійких закономірностей світового господарства, зокрема зростання ролі машин і обладнання у структурі світової торгівлі, поглиблення міжнародної спеціалізації та активізації діяльності транснаціональних корпорацій [17]. Саме у цих умовах нормативно-правове регулювання забезпечує узгодженість дій учасників ринку, формує прозорі правила конкуренції та усуває бар'єри у торгівлі. Одночасно воно виконує функцію захисту національних економічних інтересів шляхом встановлення вимог до імпортної продукції.

Важливою складовою регулювання є уніфікація процедур сертифікації, стандартизації та контролю якості сільськогосподарських машин і обладнання. Єдині вимоги до продукції забезпечують її безпечне використання та спрощують доступ до міжнародних ринків. Таким чином, нормативно-правове регулювання виступає визначальним фактором інтеграції ринку агротехніки у світову економічну систему [18].

Сільськогосподарські машини та обладнання характеризуються високою технологічною складністю, що визначає особливості їх нормативно-правового регулювання у міжнародній торгівлі. Така продукція підлягає обов'язковій сертифікації та повинна відповідати міжнародним стандартам безпеки, екологічності та технічної надійності. Відповідність цим вимогам є обов'язковою умовою доступу агротехніки на зовнішні ринки.

Висока вартість і капіталомісткість сільськогосподарської техніки обумовлює активне використання фінансових інструментів у міжнародній торгівлі, зокрема лізингових механізмів. Це забезпечує доступ до сучасних технологій та одночасно розширює можливості збуту для виробників. У зв'язку з цим нормативно-правове регулювання охоплює не лише торговельні операції, а й супутні фінансові та сервісні відносини [18].

Виробництво агротехніки інтегроване у глобальні виробничі ланцюги, де окремі компоненти створюються в різних країнах. Це зумовлює значні обсяги

міжнародної торгівлі комплектуючими виробами та підвищує вимоги до стандартизації продукції. У результаті правове регулювання поширюється на всі етапи створення та переміщення техніки, забезпечуючи узгодженість міжнародних виробничих і торговельних процесів.

Нормативно-правове регулювання міжнародної торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням здійснюється за допомогою системи взаємопов'язаних інструментів, що визначають умови доступу продукції на зовнішні ринки. Основу цієї системи становлять тарифні та нетарифні заходи, які застосовуються державами відповідно до їх економічних інтересів та міжнародних зобов'язань.

Тарифні інструменти включають митні збори, що справляються при імпорті техніки та впливають на її цінову конкурентоспроможність. Їх застосування дозволяє регулювати обсяги імпорту та підтримувати національних виробників. Водночас розвиток міжнародної торгівлі супроводжується поступовим зниженням рівня митного захисту в межах міжнародних угод [19].

Ключову роль у регулюванні торгівлі агротехнікою відіграють нетарифні інструменти. До них належать технічні регламенти, стандарти, процедури сертифікації, ліцензування та інші вимоги, що визначають відповідність продукції встановленим нормам. Саме ці механізми формують основні бар'єри доступу на міжнародні ринки, оскільки невідповідність технічним вимогам унеможливлює реалізацію продукції.

Інструменти регулювання застосовуються на різних рівнях і поділяються на односторонні, двосторонні та багатосторонні. Багатосторонні механізми функціонують у межах міжнародних угод і забезпечують уніфікацію правил торгівлі [19]. Сукупність зазначених інструментів формує цілісну систему нормативно-правового регулювання міжнародної торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням і визначає умови її розвитку у світовому економічному середовищі [17].

Світова торгівля сільськогосподарськими машинами та обладнанням є важливою складовою міжнародної економіки і належить до найбільш динамічних

секторів глобального ринку машинобудування. Найвищими темпами зростає експорт продукції електротехнічної та електронної промисловості, на частку яких припадає понад чверть загального обсягу експорту машин та технічних товарів [21].

Спостерігається зростання споживання сировини та енергоресурсів, але темпи торгівлі сировиною відстають від загального зростання міжнародної торгівлі. Це пояснюється наявністю замінників сировини, більш економним її використанням та поглибленням переробки. У світовій торгівлі відносно зменшився попит на продовольство через розширення його виробництва в індустріально розвинених країнах.

Суттєвим фактором регулювання міжнародної торгівлі є діяльність Світової організації торгівлі. Організація встановлює загальні правила для всіх членів і забезпечує передбачуваність, легкість та вільний доступ до ринків. Одним із пріоритетів СОТ є зниження митних тарифів та усунення нетарифних бар'єрів, а також уніфікація стандартів і технічних вимог. Країни-члени повинні орієнтуватися на міжнародні норми при розробці національних технічних регламентів і правил безпеки продукції [21,22]. Дотримання норм забезпечує безпеку і якість машин, стимулює технологічне оновлення галузі, сприяє інноваційному розвитку підприємств і підвищує їхню конкурентоспроможність на світовому ринку.

У 2024 році світова торгівля іншими сільськогосподарськими машинами склала 9,13 млрд доларів США, що на 1,74% менше порівняно з 2023 роком. За останні п'ять років обсяги торгівлі у цій категорії зростали в середньому на 2,12% на рік. Із 1222 продуктів у світовому обігу ці машини займали 390-те місце за вартістю, що становило 0,04% світового експорту, а за індексом складності продукту посідали 273-тє місце з показником 0,76 [20].

Таблиця 1.4

Основні експортери і імпортери сільськогосподарських машин у 2024 році

Рейтинг	Експортери	Вартість експорту, млрд. доларів США	Імпортери	Вартість імпорту, млрд. доларів США
1	Німеччина	1,18	США	1,31
2	Китай	1,10	Німеччина	0,524
3	Нідерланди	1,00	Канада	0,433

Джерело: складено автором за [20].

Міжнародне регулювання торгівлі сільськогосподарськими машинами створює умови для інтеграції національних виробників у світовий ринок. Дотримання міжнародних правил і стандартів стимулює модернізацію виробництва, підвищує рівень автоматизації та забезпечує відповідність техніки вимогам безпеки та екологічним нормам [23].

Крім того, державне регулювання та участь у глобальних торговельних організаціях впливають на конкурентоспроможність українських підприємств. Активна інтеграція у світову систему торгівлі сприяє залученню інвестицій, розвитку інноваційних технологій та нарощуванню експортного потенціалу, що особливо важливо для високотехнологічних сегментів машинобудування [23].

Регулювання міжнародної торгівлі сільськогосподарськими машинами сприяє технологічному оновленню галузі, інноваційному розвитку підприємств і підвищенню їхньої конкурентоспроможності. Дотримання міжнародних правил і стандартів стимулює гармонізацію національного законодавства з глобальними нормами і забезпечує безпеку та якість продукції.

Зовнішня торгівля України є важливою складовою економіки та охоплює експорт і імпорт сільськогосподарських машин та обладнання. Основними ринками імпорту агротехніки виступають розвинені країни Європи, які забезпечують постачання сучасної техніки. Експорт має більш обмежений характер і представлений переважно окремими видами техніки та комплектуючих [24].

Зовнішньоекономічна діяльність у сфері торгівлі агротехнікою здійснюється на основі визначених принципів. До них належать суверенітет держави, свобода підприємництва, юридична рівність і недискримінація, а також верховенство закону. Дотримання цих принципів забезпечує стабільність зовнішньоторговельних відносин і рівні умови для всіх учасників ринку [25].

Правове регулювання зовнішньої торгівлі здійснюється відповідно до законів і нормативних актів України. Ключову роль відіграє Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», який визначає правові засади, права та обов’язки

суб'єктів господарювання. Він також встановлює механізми державного контролю та регулювання експортно-імпортних операцій [27].

Важливим елементом регулювання є митно-тарифна політика та система технічного контролю. Ввезення сільськогосподарської техніки супроводжується сплатою мит, дотриманням технічних вимог і проходженням процедур сертифікації. Це забезпечує якість продукції, безпеку її використання та відповідність міжнародним стандартам.

Особливе значення має Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка передбачає створення поглибленої зони вільної торгівлі. Вона спрямована на гармонізацію українського законодавства з європейськими нормами, адаптацію технічних стандартів і спрощення доступу українських товарів до ринку ЄС. Реалізація положень угоди сприяє інтеграції України у світову економіку та підвищенню конкурентоспроможності продукції [26].

Таблиця 1.5

Нормативно-правове регулювання зовнішньої торгівлі агротехнікою в Україні

Елемент регулювання	Зміст
Зовнішня торгівля	Експорт і імпорт сільськогосподарської техніки, орієнтація на європейські ринки
Принципи ЗЕД	Суверенітет, свобода підприємництва, рівність, недискримінація, верховенство закону
Законодавство	Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», інші нормативні акти
Митне регулювання	Мито, контроль імпорту, оформлення товарів
Сертифікація	Відповідність технічним стандартам і вимогам безпеки
Угода з ЄС	Гармонізація стандартів, зона вільної торгівлі, доступ до ринків

Джерело: складено за [23, 24, 25, 27].

Зовнішня торгівля сільськогосподарськими машинами та обладнанням включає експорт і імпорт техніки, обладнання та комплектуючих. Імпорт

спрямований на забезпечення внутрішнього ринку сучасною високотехнологічною технікою з розвинених країн, тоді як експорт представлений обмеженим асортиментом продукції, зокрема окремими видами техніки та запасними частинами.

Зовнішньоекономічна діяльність у цій сфері базується на основних принципах, серед яких суверенітет держави у здійсненні зовнішньої політики, свобода підприємництва, юридична рівність усіх суб'єктів господарювання, недискримінація та верховенство закону. Дотримання цих принципів забезпечує стабільність зовнішньої торгівлі та рівні умови доступу до міжнародних ринків [27].

Законодавче регулювання здійснюється на основі Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», який визначає правові засади функціонування зовнішньоекономічної діяльності, права та обов'язки її суб'єктів, а також встановлює механізми державного контролю за здійсненням експортно-імпортних операцій.

Митно-тарифне регулювання передбачає застосування митних ставок при ввезенні сільськогосподарської техніки, проведення митного оформлення та контроль за переміщенням товарів через митний кордон. Воно спрямоване на захист внутрішнього ринку та формування доходів державного бюджету.

Технічне регулювання та сертифікація охоплюють встановлення вимог до якості, безпеки та екологічності сільськогосподарської техніки. Ввезення та реалізація продукції можливі лише за умови проходження процедур оцінки відповідності та дотримання встановлених стандартів.

Важливе значення має Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка передбачає створення зони вільної торгівлі, зниження митних бар'єрів і гармонізацію національного законодавства з європейськими нормами. Це сприяє спрощенню доступу української продукції до ринку ЄС та підвищенню її конкурентоспроможності [26].

Міжнародні стандарти відіграють важливу роль у регулюванні торгівлі агротехнікою, оскільки встановлюють єдині вимоги до якості, безпеки та

екологічності продукції. Їх дотримання забезпечує можливість виходу на міжнародні ринки та участі у глобальній торгівлі.

Перспективи розвитку нормативно-правового регулювання пов’язані з подальшою інтеграцією України у світову економіку, удосконаленням законодавства відповідно до міжнародних стандартів, підвищенням якості продукції та розширенням експортного потенціалу.

В умовах воєнного періоду в Україні сформувався відкладений попит на сільськогосподарську техніку, що пов’язано з тривалою експлуатацією застарілих машин, зростанням витрат на їх обслуговування та підвищенням ризиків технічних несправностей [28]. У відповідь на це ринок адаптується через розширення імпорту, зростання пропозиції вживаної техніки та активізацію альтернативних форм придбання, зокрема фінансового лізингу.

Лізинг виступає ефективним інструментом оновлення матеріально-технічної бази, оскільки дозволяє використовувати техніку з моменту її отримання та поступово здійснювати платежі, враховуючи сезонність аграрного виробництва. При цьому важливими залишаються фактори вартості фінансування, ліквідності активу, технічного стану обладнання, а також додаткові витрати, пов’язані з імпортом, включаючи митні платежі, податки, сертифікацію та валютні ризики.

Водночас нормативно-правове регулювання міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою визначає правові умови таких операцій, включаючи вимоги до імпорту, сертифікації та фінансових інструментів. Особливості правового статусу лізингових операцій полягають у збереженні права власності за лізингодавцем до повного виконання зобов’язань, що забезпечує захист інтересів сторін [28].

У період війни додаткового значення набувають питання страхування, мобілізації майна та державного регулювання використання техніки [28]. Загалом розвиток фінансових механізмів придбання агротехніки, з урахуванням вимог законодавства та міжнародних стандартів, сприяє відновленню аграрного сектору, підвищенню його ефективності та інтеграції України у світовий ринок.

Висновки до розділу 1

У першому розділі досліджено теоретико-методичні засади міжнародної оптової торгівлі сільськогосподарською технікою, її сутність, функції та роль у розвитку аграрного сектору, а також особливості функціонування світового ринку агротехніки та нормативно-правового регулювання цієї сфери.

Узагальнення наукових підходів дозволило визначити, що міжнародна оптова торгівля сільськогосподарською технікою є складною системою економічних відносин, яка забезпечує рух машин, обладнання, комплектуючих і технологій між країнами. Вона виступає важливим елементом міжнародної торгівлі та інструментом інтеграції національних аграрних секторів у глобальну економіку. Встановлено, що оптова торгівля виконує ключові функції, зокрема посередницьку, логістичну, фінансову та ризикорозподільчу, що забезпечує ефективне функціонування ринку техніки.

Обґрунтовано, що міжнародна торгівля аграрною технікою відіграє визначальну роль у модернізації сільського господарства, оскільки сприяє оновленню матеріально-технічної бази, впровадженню інноваційних технологій, підвищенню продуктивності праці та конкурентоспроможності аграрної продукції. Доведено, що в умовах обмеженості внутрішнього виробництва та воєнних викликів імпорт техніки стає ключовим джерелом технічного забезпечення аграрного сектору України.

У процесі дослідження встановлено, що світовий ринок сільськогосподарської техніки характеризується високим рівнем концентрації виробництва та експорту у розвинених країнах, зокрема Китаї, Німеччині, США, Японії та Італії. Основними тенденціями розвитку ринку є цифровізація, автоматизація, впровадження технологій точного землеробства та зростання ролі інновацій у формуванні конкурентних переваг. Структура ринку включає ключові сегменти — трактори, комбайни, ґрунтообробну та посівну техніку, які забезпечують комплексну механізацію аграрного виробництва.

Окрему увагу приділено формам міжнародної оптової торгівлі аграрною технікою, серед яких виділено постачання готової продукції, комплектного

обладнання, сировинних товарів, коопераційні та компенсаційні угоди, міжнародні тендери, а також фінансові інструменти, зокрема лізинг, факторинг і форфейтинг. Встановлено, що їх застосування забезпечує гнучкість торговельних операцій, зниження ризиків та підвищення ефективності міжнародного співробітництва.

Дослідження нормативно-правового регулювання показало, що міжнародна торгівля сільськогосподарською технікою функціонує в умовах комплексної системи правових норм, яка включає тарифні та нетарифні інструменти, технічні регламенти, стандартизацію та сертифікацію продукції. Важливу роль у регулюванні відіграють міжнародні організації та угоди, що забезпечують уніфікацію правил торгівлі та спрощення доступу до ринків. Для України ключове значення має гармонізація законодавства з європейськими стандартами та реалізація положень Угоди про асоціацію з ЄС.

Узагальнення теоретичних і практичних аспектів дозволяє стверджувати, що міжнародна оптова торгівля сільськогосподарською технікою є стратегічно важливим чинником розвитку аграрного сектору. Вона забезпечує технологічне оновлення виробництва, інтеграцію у світові ринки та формування конкурентоспроможної економіки. Отримані результати створюють основу для подальшого аналізу сучасного стану ринку агротехніки та розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності у цій сфері.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ МАШИНАМИ ТА ОБЛАДНАННЯМ В УКРАЇНІ

2.1. Динаміка та товарна структура експорту й імпорту сільськогосподарських машин та обладнання

Міжнародна торгівля сільськогосподарськими машинами та обладнанням є складовою світового ринку як системи стійких товарно-грошових відносин між країнами, що формується внаслідок міжнародного поділу праці та спеціалізації національних економік.

У сучасних умовах розвиток даного сегмента визначається впливом технологічного прогресу, рівнем інвестицій у машинобудування, ступенем відкритості економік та інтеграцією держав у глобальні виробничі ланцюги. Сільськогосподарська техніка належить до інвестиційних товарів, попит на які формується під впливом доходів аграрного сектору, доступності фінансових ресурсів та державної політики підтримки аграрного виробництва.

Важливою характеристикою даного ринку є його залежність від циклічності економічного розвитку та зовнішніх шоків, які безпосередньо впливають на обсяги міжнародної торгівлі. У цьому контексті Україна виступає як країна, що залежить від імпорту, а саме в контексті високотехнологічної сільськогосподарської техніки, що зумовлено недостатнім рівнем власного машинобудування та обмеженою інноваційною базою [1;31].

Таблиця 2.1

Динаміка імпорту сільськогосподарських машин та обладнання в Україну у 2020–2024 роках, млн. дол. США

Рік	Імпорт, млн. дол. США
2020	515,88
2021	839,73
2022	469,87

2023	434,52
2024	583,00

Джерело: складено автором за даними [31].

Аналіз даних таблиці 2.1 свідчить про нерівномірну динаміку імпорту сільськогосподарських машин та обладнання протягом 2020–2024 років. У 2021 році спостерігається різке зростання імпортних поставок, що пов’язано з відкладеним попитом на оновлення матеріально-технічної бази аграрного сектору та активізацією інвестиційної діяльності.

У 2022 році відбулося суттєве скорочення імпорту, що пояснюється впливом зовнішніх шоків, порушенням логістичних ланцюгів та загальною нестабільністю економічного середовища.

У 2023 році тенденція до зниження зберігається, що свідчить про обмежену платоспроможність аграрних підприємств та скорочення інвестицій у технічне переоснащення. У 2024 році фіксується часткове відновлення імпортних поставок, що свідчить про поступову адаптацію ринку до нових умов функціонування. Загалом за аналізований період імпорт характеризується високою волатильністю, що відображає чутливість ринку до макроекономічних та геополітичних факторів. Переважання імпорту над експортом у даному сегменті підтверджує технологічну залежність України від провідних країн-виробників сільськогосподарської техніки.

Таблиця 2.2

Динаміка експорту сільськогосподарських машин та обладнання з України у 2020–2024 роках, млн. дол. США

Рік	Експорт, млн дол. США
2020	122,45
2021	148,00
2022	81,70
2023	46,82
2024	36,02

Джерело: складено автором за даними [30].

Аналіз таблиці 2.2 свідчить про стійку тенденцію до скорочення обсягів експорту сільськогосподарських машин та обладнання з України у

2020–2024 роках. У 2021 році спостерігається короткострокове зростання експорту, що пов’язано з відновленням зовнішньоекономічної активності після попереднього періоду та наявністю попиту на окремі види вітчизняної техніки.

Починаючи з 2022 року, відбувається різке падіння експортних поставок, що зумовлено руйнуванням виробничих потужностей, скороченням логістичних можливостей та загальною нестабільністю зовнішньої торгівлі.

У 2023–2024 роках негативна динаміка зберігається, що свідчить про втрату частини зовнішніх ринків збуту та зниження конкурентоспроможності української продукції. Загалом експортний потенціал галузі демонструє ознаки структурного послаблення, що потребує державної підтримки та модернізації виробничої бази.

Таблиця 2.3

Торговельне сальдо України у торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням, млн. дол. США

Рік	Сальдо
2020	-393,42
2021	-691,73
2022	-388,18
2023	-387,70
2024	-546,98

Джерело: складено автором за даними [30;31].

Аналіз торговельного сальдо свідчить про стійко негативне значення протягом усього періоду дослідження. Це означає, що обсяги імпорту систематично перевищують обсяги експорту, що формує залежність внутрішнього ринку від зовнішніх постачальників. Найбільш негативне значення спостерігається у 2021 році, що корелює зі зростанням імпорту в цей період. Незважаючи на незначні коливання у наступні роки, структура зовнішньої торгівлі залишається незбалансованою. Така ситуація свідчить

про недостатній рівень розвитку національного виробництва та обмежену конкурентоспроможність українських виробників на світовому ринку.

Таблиця 2.4

Коефіцієнт покриття імпорту експортом у торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням

Рік	Export / Import
2020	0,24
2021	0,18
2022	0,17
2023	0,11
2024	0,06

Джерело: складено автором за даними [30;31].

Аналіз коефіцієнта покриття імпорту експортом демонструє стійку тенденцію до його зниження протягом досліджуваного періоду. Це свідчить про поступове посилення імпортозалежності України у сфері сільськогосподарського машинобудування.

Зменшення значення показника означає, що експортні надходження не забезпечують навіть часткового покриття імпортних витрат. Така динаміка є негативною з точки зору зовнішньоекономічної рівноваги та вказує на структурні проблеми галузі.

Зокрема, йдеться про технологічне відставання, недостатній рівень інновацій та обмежену присутність українських виробників на міжнародних ринках. У довгостроковій перспективі це формує ризики для стійкості торговельного балансу та потребує реалізації політики модернізації аграрного машинобудування.

Таблиця 2.5

Темпи зростання (скорочення) експорту та імпорту сільськогосподарських машин та обладнання в Україні у 2020–2024 роках, %

Рік	Імпорт, %	Експорт, %
2021/2020	62,78	20,86
2022/2021	-44,05	-44,80
2023/2022	-7,52	-42,70

2024/2023	34,16	-23,07

Джерело: розраховано автором за даними [30;31]

Аналіз темпів зростання експорту та імпорту сільськогосподарських машин та обладнання свідчить про високий рівень нестабільності зовнішньоторговельної динаміки протягом досліджуваного періоду. Імпорт у 2021 році демонструє різке зростання на 62,78 %, що відображає відкладений інвестиційний попит аграрного сектору та активізацію оновлення технічної бази.

У 2022 році спостерігається суттєве падіння імпорту на 44,05 %, що є наслідком дестабілізації економічного середовища та порушення логістичних ланцюгів. У 2023 році негативна динаміка продовжується, хоча темпи скорочення уповільнюються до -7,52 %, що свідчить про часткову адаптацію ринку до нових умов функціонування. У 2024 році фіксується відновлення імпортних поставок із темпом зростання 34,16 %, що вказує на поступове відновлення інвестиційної активності.

Експортна динаміка характеризується більш стійким негативним трендом після 2021 року. У 2021 році спостерігається зростання експорту на 20,86 %, однак уже з 2022 року фіксується різке падіння на 44,80 %, що пов’язано зі скороченням виробничих потужностей та втратою частини зовнішніх ринків.

У 2023 році спад поглиблюється до -42,70 %, а у 2024 році зниження становить -23,07 %, що свідчить про поступове, але стійке ослаблення експортного потенціалу галузі. Загалом темпи зростання підтверджують структурну нестабільність українського ринку сільськогосподарського машинобудування та його високу залежність від зовнішніх економічних факторів.

Частка сільськогосподарського машинобудування у загальному експорті машинобудівної продукції України є важливим індикатором рівня

структурної спеціалізації промисловості та її здатності інтегруватися у міжнародні виробничо-торговельні ланцюги.

Дана частка формується на основі товарних груп HS 8432–8438, які охоплюють широкий спектр сільськогосподарської техніки, обладнання та комплектуючих, що безпосередньо забезпечують механізацію аграрного виробництва [31;32]. Незважаючи на функціональну значущість цієї продукції, її питома вага у структурі машинобудівного експорту залишається обмеженою, що свідчить про недостатній рівень розвитку високотехнологічних сегментів галузі.

Упродовж 2020–2024 років спостерігається загальна тенденція до зниження обсягів експорту сільськогосподарського машинобудування, що безпосередньо чинить вплив на скорочення його частки у структурі машинобудівного експорту України. Така динаміка має системний характер і зумовлена не лише внутрішніми виробничими факторами, але й зовнішніми умовами функціонування економіки.

Серед ключових чинників слід виокремити втрату частини виробничих потужностей, скорочення інвестиційної активності, перебої в логістичних маршрутах постачання, а також посилення конкуренції з боку глобальних виробників, які мають вищий рівень технологічного розвитку та масштаб виробництва[31].

Водночас структура українського машинобудівного експорту характеризується високим рівнем неоднорідності, де переважають окремі вузькі сегменти продукції з різним рівнем доданої вартості. У цьому контексті сільськогосподарське машинобудування займає проміжне положення між традиційними промисловими товарами та більш технологічними видами продукції. Його роль полягає не лише у формуванні експортних надходжень, а також у забезпеченні внутрішньої аграрної модернізації, що опосередковано обумовлює загальну конкурентоспроможність економіки.

Ключовим є взаємозв’язок між розвитком аграрного сектору та попитом на сільськогосподарську техніку. Зростання частки агропродовольчої продукції у структурі експорту України, яка у 2023 році досягла 62% проти 53% у 2022 році, свідчить про посилення аграрної спеціалізації національної економіки. Така структура зовнішньої торгівлі формує потенційно позитивне середовище для розвитку сільськогосподарського машинобудування, оскільки збільшення обсягів аграрного виробництва зазвичай супроводжується підвищенням попиту на техніку, обладнання та технологічні рішення [31;32].

Однак цей потенціал реалізується не повною мірою, оскільки значна частина попиту задовольняється за рахунок імпортної техніки. Це призводить до витіснення вітчизняних виробників з внутрішнього ринку та обмежує їх можливості для масштабування виробництва та виходу на зовнішні ринки. У результаті формується ситуація, коли аграрний сектор зростає швидше, ніж національне машинобудування здатне забезпечити його потреби.

Додатковим фактором є структурна переорієнтація українського експорту у бік сировинних товарів, що знижує частку продукції з високою доданою вартістю. Це має негативний вплив на розвиток машинобудівного комплексу загалом, оскільки обмежує інвестиційні ресурси, необхідні для технологічної модернізації виробництва. В умовах воєнного стану ці диспропорції посилюються через підвищення ризиків ведення бізнесу та обмеження доступу до фінансових ресурсів.

Отже, частка сільськогосподарського машинобудування у структурі машинобудівного експорту України відображає не лише стан окремої галузі, а й загальні структурні особливості національної економіки. Її відносно низький рівень та тенденція до скорочення свідчать про необхідність системних змін, спрямованих на підвищення технологічного рівня виробництва, розвиток інноваційної складової та посилення інтеграції у міжнародні виробничі ланцюги.

У межах підрозділу було здійснено комплексний аналіз зовнішньої торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням України за 2020–2024 роки, що включав дослідження обсягів експорту та імпорту, темпів їх зростання, торговельного сальдо, коефіцієнта покриття імпорту експортом, а також частки галузі у загальному машинобудівному експорті. Отримані результати дозволили визначити ключові тенденції розвитку ринку та оцінити його структурні особливості.

Аналіз обсягів зовнішньої торгівлі показав, що імпорт суттєво перевищує експорт протягом усього досліджуваного періоду. Імпорт характеризується високою волатильністю: після різкого зростання у 2021 році відбулося значне падіння у 2022–2023 роках із частковим відновленням у 2024 році. Експорт, у свою чергу, демонструє стійку негативну тенденцію після 2021 року, що свідчить про поступове ослаблення позицій вітчизняних виробників на зовнішніх ринках.

Дослідження темпів зростання підтвердило нестабільний характер розвитку галузі. Коливання показників імпорту та стійке зниження експорту вказують на високу залежність ринку від зовнішніх умов, а також на чутливість галузі до економічних та геополітичних змін. Особливо негативною є ситуація у 2022–2023 роках, коли спостерігалося одночасне скорочення як імпортних, так і експортних операцій.

Аналіз торговельного сальдо засвідчив його стійке негативне значення протягом усього періоду, що підтверджує хронічне перевищення імпорту над експортом. Це є прямим відображенням структурної незбалансованості зовнішньої торгівлі у даному сегменті та свідчить про значну залежність внутрішнього ринку від іноземної продукції.

Коефіцієнт покриття імпорту експортом демонструє чітку тенденцію до зниження, що означає поступове посилення імпортозалежності України у сфері сільськогосподарського машинобудування. Його зменшення до мінімальних значень у 2024 році свідчить про те, що експортні надходження

не компенсують навіть незначної частки імпортних витрат, що є негативним індикатором зовнішньоекономічної рівноваги.

Окремо встановлено, що частка сільськогосподарського машинобудування у загальному машинобудівному експорті залишається обмеженою та має тенденцію до скорочення. Це свідчить про недостатній рівень конкурентоспроможності галузі на міжнародному ринку та її слабку інтеграцію у глобальні виробничі ланцюги.

Таким чином, результати підтверджують, що ринок сільськогосподарських машин та обладнання України характеризується структурними диспропорціями, імпортною залежністю та недостатнім рівнем розвитку експортного потенціалу. Це зумовлює необхідність модернізації виробничої бази, підвищення інноваційності галузі та посилення її конкурентних позицій на міжнародному ринку.

2.2. Географічна структура та рівень конкурентоспроможності України на світовому ринку

Географічна структура експорту сільськогосподарських машин та обладнання України характеризується нерівномірністю розподілу зовнішніх ринків збуту та високою концентрацією експорту на обмеженій кількості країн. У досліджуваному періоді простежується поєднання традиційних торговельних зв’язків із країнами ближнього зарубіжжя та часткового розширення присутності на ринку Європейського Союзу [33].

Така структура свідчить про незавершеність процесу географічної диверсифікації. Водночас вона відображає історично сформовані економічні зв’язки та логістичні переваги регіональних ринків. У результаті експорт характеризується залежністю від кількох ключових напрямів.

У 2024 році ключовими країнами-партнерами України у торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням є Молдова, Казахстан, Німеччина, Польща та Румунія. Найбільша частка експорту припадає на Молдову і становить 30,2 відсотка. Друге місце займає Казахстан із часткою

18,8 відсотка. Серед країн Європейського Союзу найбільші значення мають Німеччина 12,4 відсотка, Польща 7,0 відсотка та Румунія 6,4 відсотка. Сукупна частка цих країн перевищує 75 відсотків загального експорту.

Така концентрація свідчить про обмежену диверсифікацію географічної структури. Вона також вказує на значну залежність від кількох ринків збуту. Частка інших країн становить 25,2 відсотка, що підтверджує фрагментарний характер присутності на глобальному ринку.

Таблиця 2.6

Географічна структура експорту сільськогосподарських машин та обладнання України у 2024 році

Країна	Частка в експорті, %
Молдова	30,2
Казахстан	18,8
Німеччина	12,4
Польща	7,0
Румунія	6,4
Інші країни	25,2
Разом	100,0

Джерело: складено автором за даними зовнішньоекономічної статистики [32;33].

Аналіз даних таблиці 2.6 свідчить про високу концентрацію експорту на ринку Молдови, яка формує майже третину всіх зовнішніх поставок. Така ситуація вказує на значну залежність українських експортерів від одного ринку збуту. Другим за значенням ринком виступає Казахстан, який забезпечує майже п’яту частину експорту.

Це підтверджує збереження стабільних торговельних зв’язків із країнами пострадянського простору. Ринки Європейського Союзу займають меншу частку у структурі експорту. Це свідчить про обмежену конкурентоспроможність української продукції на більш вимогливих ринках. У результаті географічна структура експорту характеризується дисбалансом між регіональними та європейськими напрямами. Така концентрація

підвищує вразливість експортної діяльності до змін зовнішньої кон'юнктури [1;32;33].

Індекс Герфіндаля–Гіршмана застосовується для кількісного оцінювання рівня концентрації ринку та визначається як сума квадратів ринкових часток усіх країн-партнерів. Даний показник широко використовується в дослідженнях міжнародної економіки, оскільки дозволяє комплексно оцінити ступінь диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків та виявити домінування окремих учасників у структурі експорту [34].

Загальна аналітична форма запису має вигляд:

$$H = r_1^2 + r_2^2 + r_3^2 + \ldots + r_n^2 \quad (2.1),$$

де r_i означає частку і-ї країни у загальному обсязі експорту, виражену у відсотках, n означає кількість країн-партнерів. Сума всіх часток становить 100 відсотків. Використання квадратів часток у формулі є методологічно обґрунтованим, оскільки дозволяє підсилити вплив країн із більшою питомою вагою та забезпечує більш точне відображення рівня ринкової концентрації.

Для практичного розрахунку індексу Герфіндаля–Гіршмана використовується розгорнута форма, яка передбачає врахування всіх країн-партнерів у структурі експорту:

$$H = r_1^2 + r_2^2 + r_3^2 + r_4^2 + r_5^2 + r_6^2 \quad (2.2),$$

де кожен доданок відображає внесок окремої країни у загальний обсяг експорту сільськогосподарських машин та обладнання.

Для проведення розрахунків було використано статистичні дані за 2024 рік, що відображають сучасний стан зовнішньоекономічної діяльності України. Аналіз географічної структури експорту дає змогу визначити ключові напрями збуту вітчизняної продукції та оцінити рівень залежності від окремих зовнішніх ринків. Основними країнами-партнерами України є Молдова, Казахстан, Німеччина, Польща, Румунія, а також інші країни, частка яких у сукупності залишається вагомою.

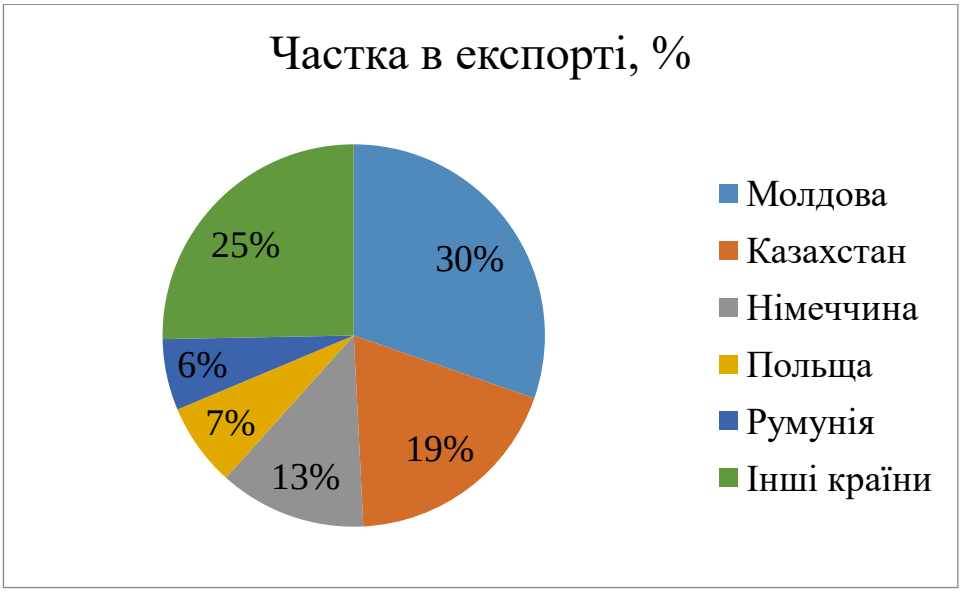

Рисунок 2.1 – Розподіл експорту України за країнами у 2024 році

Джерело: складено автором за даними [32;33].

Як видно з діаграми, структура експорту характеризується нерівномірністю розподілу часток між країнами-партнерами. Спостерігається чітко виражене домінування окремих ринків, що свідчить про обмежену географічну диверсифікацію зовнішньої торгівлі. Найбільша питома вага припадає на Молдову, що формує ключовий напрям експортних поставок. Друга за значенням позиція належить Казахстану, який також відіграє суттєву роль у структурі зовнішньоекономічних зв'язків. Країни Європейського Союзу займають помірну частку, що свідчить про поступову інтеграцію, однак без досягнення домінуючих позицій.

Розрахунок індексу здійснюється шляхом піднесення кожної частки до квадрату та подальшого сумування отриманих значень:

$$H = 30{,}2^2 + 18{,}8^2 + 12{,}4^2 + 7{,}0^2 + 6{,}4^2 + 25{,}2^2$$

Після виконання відповідних обчислень отримуємо:

$$H = 912{,}04 + 353{,}44 + 153{,}76 + 49{,}00 + 40{,}96 + 635{,}04$$

Сума квадратів часток становить:

$$H = 2144{,}24$$

Отримане значення індексу перевищує пороговий рівень 1800, що відповідно до загальноприйнятих методичних підходів характеризує ринок як висококонцентрований. Це свідчить про значну залежність експорту від

обмеженої кількості країн-партнерів та недостатній рівень географічної диверсифікації зовнішньої торгівлі. Така структура формує підвищену чутливість експортних потоків до змін економічної кон'юнктури в окремих країнах, що знижує загальну стійкість зовнішньоекономічної системи.

У сучасній системі міжнародних економічних відносин світова торгівля є однією з ключових форм взаємодії між країнами, забезпечуючи обмін товарами та послугами через національні кордони. Вона відображає рівень включення держав у глобальний поділ праці та характеризує ступінь їх економічної інтеграції у світове господарство. У структурі міжнародних економічних зв'язків саме торгівля формує основну частину зовнішньоекономічних операцій, що зумовлює її визначальну роль у розвитку національних економік [19].

Світова торгівля охоплює широкий спектр операцій, пов'язаних із переміщенням товарів та послуг. До товарного експорту відносять продукцію, вироблену в межах країни, а також товари, що можуть тимчасово або повторно переміщуватися через кордон у межах різних зовнішньоекономічних операцій [19]. Імпорт, у свою чергу, включає ввезення продукції для внутрішнього використання, переробки або подальшого реекспорту [1].

Окреме місце займає торгівля результатами інтелектуальної діяльності, а також міжнародний обмін послугами, який охоплює транспорт, фінанси, страхування, туризм, інформаційні та інші види діяльності.

Важливим елементом аналізу міжнародної торгівлі є її географічна структура, яка відображає розподіл експортних потоків між країнами світу. Для України в сегменті сільськогосподарських машин та обладнання вона характеризується обмеженою кількістю основних напрямів збуту та нерівномірністю розподілу ринків. Експорт концентрується переважно на кількох ключових країнах-партнерах, що свідчить про вузьку географію зовнішньоторговельних зв'язків.

Така структура формує залежність від окремих ринків і підвищує чутливість експорту до змін зовнішньої кон'юнктури. Водночас розвинені країни зазвичай демонструють значно ширшу географію експорту, що забезпечує їм стабільніші позиції та менші ризики коливань попиту.

Рівень участі України у світовій торгівлі можна оцінити через її частку у глобальному експорті. У 2024 році обсяг світової торгівлі товарами становив 24,43 трлн дол. США, тоді як експорт України у сегменті сільськогосподарських машин та обладнання дорівнював 36,02 млн. дол. США. Співвідношення цих показників дає змогу визначити частку України у світовому ринку даної товарної групи, яка є мінімальною [19;30;31;33].

Отриманий результат, а саме 0,000147 %, що свідчить про дуже низький рівень присутності України у структурі світової торгівлі зазначеною продукцією. Це означає, що вплив українських виробників на формування глобального ринку є незначним, а їх позиції залишаються слабкими у порівнянні з провідними країнами-експортерами.

Такий стан зумовлений низкою факторів, серед яких недостатній рівень технологічного розвитку виробництва, обмежена інноваційна складова продукції, а також слабка інтеграція у міжнародні виробничі ланцюги. Додатково впливає концентрація експорту на вузькому колі ринків, що обмежує можливості масштабування зовнішньоекономічної діяльності [19].

Таким чином, аналіз географічної структури та частки України у світовій торгівлі свідчить про низький рівень міжнародної конкурентоспроможності у сфері сільськогосподарського машинобудування. Це актуалізує необхідність розширення експортної географії, підвищення технологічного рівня продукції та посилення позицій України на світових ринках.

Індекс виявлених порівняльних переваг, а саме Revealed Comparative Advantage (RCA), що використовується для кількісного оцінювання рівня міжнародної конкурентоспроможності країни у конкретній товарній групі та дає змогу визначити наявність або відсутність спеціалізації в експорті.

Теоретичною основою показника є рікардіанська концепція міжнародної торгівлі, згідно з якою структура експорту країни формується під впливом відносних відмінностей у продуктивності. Показник RCA ґрунтується на зіставленні частки товару в експорті країни з його часткою у світовому експорті. Значення індексу більше одиниці свідчить про наявність конкурентної переваги. Значення менше одиниці означає її відсутність. Таким чином, RCA відображає рівень міжнародної спеціалізації країни у певному товарному сегменті [35].

Формула розрахунку індексу RCA має наступний вигляд і використовується для подальших обчислень у роботі:

RCA = (Xij / Xit) / (Xwj / Xwt) (2.3),

де Xij означає експорт України товарної групи сільськогосподарських машин та обладнання, Xit означає загальний експорт України, Xwj означає світовий експорт товарної групи, Xwt означає загальний світовий експорт. Формула дозволяє оцінити відносну конкурентну позицію країни через порівняння структурних часток у національному та світовому експорті. Використання відносних показників забезпечує коректність порівняння економік різного масштабу. Отримане значення інтерпретується як індикатор експортної спеціалізації [35].

Для розрахунку використовуються статистичні дані за 2024 рік. Експорт України сільськогосподарських машин та обладнання становив 36,02 млн. дол. США. Загальний експорт України становив 2 252 428 млн. дол. США. Світовий експорт сільськогосподарських машин та обладнання становив 9 751,183 млн. дол. США. Загальний світовий експорт становив 24 430 000 млн. дол. США. Дані значення формують базу для подальшого розрахунку індексу RCA [19;33;35].

Підставимо статистичні дані за 2024 рік у формулу індексу виявленої порівняльної переваги (RCA):

RCA = (36,02 / 2 252 428) / (9 751,183 / 24 430 000)

На першому етапі визначено частку експорту сільськогосподарських машин та обладнання у загальному експорті України:

36,02 / 2 252 428 ≈ 0,000016.

Отримане значення свідчить про вкрай низьку питому вагу даної товарної групи в структурі національного експорту та її незначний вплив на формування експортних надходжень країни.

На другому етапі розраховано відповідний показник для світового господарства:

9 751,183 / 24 430 000 ≈ 0,000399.

Це значення є суттєво вищим за аналогічний показник України, що відображає значну роль цієї товарної групи у структурі світової торгівлі.

Далі виконується розрахунок індексу RCA шляхом ділення частки України на частку світового рівня. Підстановка значень у формулу дає результат 0,0401.

RCA = (0,00001599 / 0,000399) = 0,0401

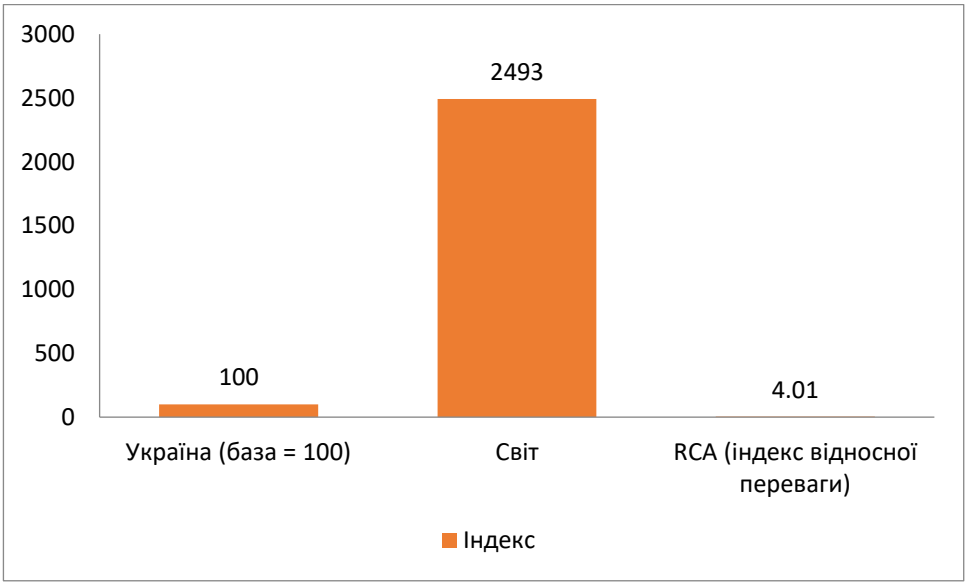

Рисунок 2.2 – Порівняльний індекс експортних часток України та світового ринку

Джерело: розраховано автором

Підстановка значень у формулу дає результат 0,0401. Отримане значення є значно меншим за одиницю. Це свідчить про відсутність виявлених порівняльних переваг України у сфері експорту

сільськогосподарських машин та обладнання. Рівень міжнародної спеціалізації у даному сегменті є низьким. Україна не займає конкурентної позиції на світовому ринку цієї продукції.

Результат аналізу підтверджує обмежену конкурентоспроможність українського експорту у досліджуваній товарній групі. Частка продукції у структурі експорту є мінімальною, що знижує потенціал формування стійких експортних позицій. Світовий ринок характеризується високою концентрацією виробництва у промислово розвинених країнах.

Таким чином, індекс RCA на рівні 0,04 підтверджує відсутність експортної спеціалізації України у сфері сільськогосподарського машинобудування. Отримані результати відображають слабку інтеграцію у глобальні ланцюги доданої вартості та низький рівень конкурентоспроможності продукції на міжнародному ринку.

У сучасних умовах функціонування національної економіки рівень імпортної залежності є одним із ключових індикаторів, що характеризують ступінь забезпечення внутрішнього ринку власною продукцією та його залежність від зовнішніх постачальників. Особливої актуальності цей показник набуває для стратегічно важливих товарних груп, до яких належать сільськогосподарські машини та обладнання, оскільки вони безпосередньо впливають на ефективність аграрного сектору.

Імпортна залежність відображає структурні особливості економіки, рівень розвитку внутрішнього виробництва та здатність країни самостійно забезпечувати внутрішній попит. Високі значення цього показника свідчать про домінування іноземної продукції на внутрішньому ринку, тоді як низькі значення характеризують розвинену виробничу базу та високий рівень самозабезпечення [36].

Для кількісної оцінки імпортної залежності використовується коефіцієнт Zij, який визначається як відношення обсягу імпорту до загального обсягу споживання продукції на внутрішньому ринку.

$Zij = Iij / Pij$ (2.4),

де Іij означає обсяг імпорту певного товару в країну, Рij означає обсяг його внутрішнього споживання.

У зв’язку з відсутністю детальної статистичної інформації щодо внутрішнього виробництва у даному дослідженні застосовано наближений підхід до визначення місткості ринку. Відповідно, обсяг споживання розраховано як суму імпорту та експорту продукції.

Обсяг імпорту сільськогосподарських машин та обладнання становить 769 000 000 дол. США. Обсяг експорту у даній товарній групі дорівнює 36 020 000 дол. США.

На основі наведених даних визначаємо місткість внутрішнього ринку:

Рij = 769 000 000 + 36 020 000 = 805 020 000 дол. США

Отримане значення відображає орієнтовний обсяг внутрішнього споживання та використовується як база для подальшого аналізу рівня імпортної залежності.

Далі здійснюється розрахунок коефіцієнта імпортної залежності:

Zij = 769 000 000 / 805 020 000 = 0,955

Отриманий результат свідчить про надзвичайно високий рівень імпортної залежності України у досліджуваній товарній групі. Це означає, що близько 95,5 відсотка внутрішнього попиту забезпечується за рахунок імпортної продукції, тоді як частка національного виробництва є незначною.

Подібна ситуація вказує на обмежені виробничі можливості внутрішнього ринку та значну роль зовнішніх постачальників у формуванні пропозиції. Це, як на мене, є наслідком технологічного відставання, недостатнього інвестування у галузь або низької конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Високий рівень імпортної залежності підвищує чутливість економіки до зовнішніх шоків, зокрема коливань світових цін, змін валютних курсів та порушень логістичних ланцюгів. У таких умовах стабільність внутрішнього ринку значною мірою визначається станом міжнародної кон’юнктури.

Узагальнюючи отримані результати, можна стверджувати, що внутрішній ринок сільськогосподарських машин та обладнання України характеризується структурною залежністю від імпорту та недостатнім рівнем самозабезпечення.

Отримані висновки узгоджуються з результатами аналізу міжнародної конкурентоспроможності, зокрема індексу RCA, який був розрахований раніше [35]. Його значення, значно менше одиниці, підтверджує відсутність виявлених порівняльних переваг України у даній товарній групі та низький рівень її участі у світовому експорті.

Отже, проведений комплексний аналіз географічної структури експорту, рівня імпортної залежності та міжнародної конкурентоспроможності України у сфері сільськогосподарських машин та обладнання свідчить про низький рівень розвитку вітчизняного виробництва в даному сегменті та значну залежність від зовнішніх ринків.

Встановлено, що експорт характеризується високою концентрацією на обмеженій кількості країн, що підвищує ризики нестабільності зовнішньоекономічної діяльності. Водночас внутрішній ринок є критично залежним від імпортних поставок, що підтверджується високим значенням коефіцієнта імпортної залежності.

Додатково результати розрахунку індексу RCA засвідчили відсутність виявлених порівняльних переваг України у досліджуваній товарній групі [35]. У сукупності це свідчить про недостатню інтеграцію у глобальні виробничі ланцюги та низький рівень міжнародної спеціалізації, що актуалізує необхідність розвитку національного машинобудування та підвищення конкурентоспроможності продукції на світовому ринку.

2.3. Вплив міжнародної кон’юнктури та зовнішньоекономічних факторів на розвиток торгівлі

Початок повномасштабної війни призвів до суттєвого ускладнення діяльності аграрного сектору України та його зовнішньоекономічних

зв’язків. Серед основних негативних наслідків варто відзначити втрату частини сільськогосподарських територій, підвищені ризики проведення посівних робіт, руйнування логістичних ланцюгів, обстріли сільськогосподарської техніки, дефіцит трудових ресурсів, проблеми з безпекою на полях через замінування та наявність нерозірваних боєприпасів. Усі ці фактори суттєво вплинули на ефективність роботи агробізнесу, однак не зупинили його функціонування повністю.

В умовах війни також відбулися зміни у сфері міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою та обладнанням. Порушення традиційних торговельних зв’язків і транспортних маршрутів спричинило скорочення окремих напрямків експорту та імпорту, а також переорієнтацію зовнішньоекономічної діяльності на країни Європейського Союзу.

Для стабілізації ситуації держава впровадила низку заходів підтримки аграрного сектору. Зокрема, було спрощено окремі регуляторні процедури для аграрних підприємств, що дозволило зменшити адміністративне навантаження та пришвидшити прийняття господарських рішень. Також було розширено можливості використання сільськогосподарської техніки в умовах воєнного стану, зокрема шляхом тимчасового спрощення вимог до її оформлення та експлуатації. Додатково були полегшені умови імпорту насіннєвого матеріалу та необхідних ресурсів для проведення посівних робіт. Сукупність цих заходів була спрямована на підтримання безперервності аграрного виробництва та збереження його участі у міжнародній торгівлі [37].

Імпорт сільськогосподарської техніки та обладнання зазнав суттєвих змін під впливом воєнних дій. У період найбільшої нестабільності спостерігалося скорочення поставок через порушення логістичних маршрутів, зростання ризиків міжнародної торгівлі та зниження інвестиційної активності аграрних підприємств.

Водночас у подальшому відбулося часткове відновлення імпортних операцій, зокрема за рахунок переорієнтації на постачання з країн

Європейського Союзу, які стали основним джерелом сучасної сільськогосподарської техніки для українського ринку. Окремо слід відзначити спрощення процедур імпорту посівного матеріалу, що дозволило оперативніше забезпечувати аграрні підприємства необхідними ресурсами для проведення посівних робіт в умовах воєнного стану.

Початок війни суттєво вплинув на виробництво сільськогосподарських машин та обладнання в Україні. Частина машинобудівних підприємств була змушена призупинити або обмежити діяльність через безпекові ризики. Руйнування виробничої та енергетичної інфраструктури негативно вплинуло на стабільність виробничих процесів. Додатково виникли проблеми з постачанням сировини та комплектуючих для виробництва техніки. У результаті зменшилися обсяги виробництва та експортний потенціал галузі.

Військові дії також спричинили порушення міжнародних торговельних зв’язків у сфері аграрного машинобудування. Зменшилася стабільність експорту сільськогосподарської техніки на зовнішні ринки. Порушення логістичних маршрутів ускладнило доставку обладнання та запчастин. Це негативно вплинуло на виконання міжнародних контрактів. У результаті зросли ризики для зовнішньоекономічної діяльності підприємств [38].

Одним із ключових наслідків стало блокування традиційних транспортних шляхів через морські порти. Це змусило підприємства переорієнтувати експорт сільськогосподарської техніки на сухопутні маршрути. Основними напрямками стали країни Європейського Союзу. Водночас збільшилося навантаження на прикордонну інфраструктуру. Це призвело до затримок у постачанні обладнання.

Логістичні обмеження суттєво вплинули на імпорт комплектуючих для виробництва сільськогосподарських машин. Через черги на кордонах збільшився час доставки необхідних деталей. Це створює перебої у виробничих процесах машинобудівних підприємств. Зростають витрати на транспортування та зберігання продукції. У результаті знижується ефективність виробництва.

Важливим фактором стала загальна перебудова зовнішньої торгівлі України. Умови війни спричинили зміну структури експорту та імпорту техніки. Частина традиційних ринків стала менш доступною через безпекові ризики. Натомість посилилася співпраця з країнами Європейського Союзу. Це сформувало нову географію торгівлі сільськогосподарськими машинами.

Зміна напрямків торгівлі вплинула на конкурентоспроможність українського машинобудування. Підприємства змушені адаптуватися до нових умов міжнародного ринку. Спостерігається зростання значення логістичної гнучкості та диверсифікації постачання. Також важливою стає інтеграція до європейських стандартів виробництва. Це дозволяє підтримувати присутність на зовнішніх ринках.

Загалом міжнародна кон'юнктура та зовнішньоекономічні фактори суттєво впливають на розвиток галузі. Вони визначають обсяги виробництва, структуру експорту та імпорту сільськогосподарської техніки. Війна стала головним фактором трансформації торговельних процесів. Вона змінила логістику, ринки збуту та виробничі можливості підприємств. У результаті формується нова модель міжнародної торгівлі у сфері аграрного машинобудування.

Таблиця 2.7

Проблеми постачання сільськогосподарських машин та обладнання та їх наслідки в умовах війни

Проблеми постачання сільськогосподарських машин та обладнання	Наслідки виявлених проблем
Блокування морських портів та ускладнення експорту техніки	Перебудова логістичних маршрутів, зменшення стабільності міжнародних поставок
Руйнування транспортної та виробничої інфраструктури	Затримки у виробництві та доставці сільськогосподарської техніки

Обмеження імпорту комплектуючих і запчастин	Дефіцит деталей для виробництва та ремонту обладнання
Перевантаження автомобільних і залізничних коридорів	Черги на кордонах, збільшення термінів постачання техніки
Кадровий дефіцит у промисловості та логістиці	Зниження ефективності виробничих і зовнішньоторговельних процесів
Енергетичні перебої та нестабільність постачання ресурсів	Зменшення обсягів виробництва та зростання витрат підприємств
Переналаштування зовнішньоторговельних напрямків	Переорієнтація експорту на ринки ЄС та зміна структури торгівлі

Джерело: складено автором за [38].

Аналіз таблиці показує, що основні проблеми постачання сільськогосподарських машин та обладнання пов’язані з порушенням логістики, виробничих процесів та міжнародної торгівлі.

Найбільший вплив мають блокування портів та руйнування інфраструктури, що призводить до зміни напрямків експорту та ускладнення зовнішньоекономічної діяльності.

Додатковими негативними факторами є дефіцит комплектуючих і кадрові проблеми, які знижують ефективність виробництва. У сукупності ці чинники формують системні перебої у постачанні техніки. Це змушує підприємства адаптуватися до нових умов функціонування та переорієнтовуватися на європейські ринки.

Логістичні обмеження у міжнародній торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням є одним із ключових факторів, що стримують розвиток зовнішньоекономічної діяльності України. Порушення міжнародних транспортних маршрутів та обмеження морських перевезень суттєво ускладнили експорт і імпорт сільськогосподарської техніки та комплектуючих, що призвело до необхідності пошуку альтернативних шляхів постачання [39].

У результаті відбулася переорієнтація зовнішньої торгівлі на країни Європейського Союзу та активізація використання сухопутних логістичних коридорів, зокрема автомобільного і залізничного транспорту [38]. Водночас слабкий розвиток логістичної інфраструктури та її невідповідність сучасним міжнародним вимогам спричиняють додаткові витрати та затримки у постачанні техніки.

Це безпосередньо обумовлює на конкурентоспроможність українського сільськогосподарського машинобудування на світовому ринку, оскільки зростають витрати на транспортування та порушуються строки виконання контрактів. Додатковими стримуючими факторами є низький рівень попиту на вітчизняну техніку та її слабша конкурентоспроможність порівняно з імпортними аналогами, що мають вищий технологічний рівень. Нестабільність макроекономічного середовища також негативно впливає на інвестиційну активність та розвиток виробництва сільськогосподарських машин [40].

Водночас аграрний сектор залишається стратегічно важливим для економіки України, забезпечуючи значну частку експорту та формуючи валютні надходження. Однак його потенціал не реалізується повною мірою через обмежений рівень технічного забезпечення та недостатній розвиток машинобудівної бази. Це зумовлює необхідність комплексних змін у сфері міжнародної торгівлі та виробництва техніки.

У сучасних умовах важливого значення набуває формування ефективної державної політики, спрямованої на розвиток логістичної інфраструктури та підтримку національного виробника. Зокрема, актуальними є заходи щодо розвитку транспортних коридорів, модернізації залізничної та автомобільної інфраструктури, а також стимулювання виробництва інноваційної сільськогосподарської техніки.

Важливу роль відіграє також інтеграція до європейського економічного простору, що передбачає гармонізацію стандартів та поглиблення торговельної співпраці. Реалізація таких заходів сприятиме підвищенню

конкурентоспроможності української продукції на міжнародному ринку. У підсумку це дозволить сформувати більш стійку та ефективну модель міжнародної торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням.

Окрему увагу слід приділити організації міжнародних перевезень сільськогосподарської техніки, які потребують спеціалізованого підходу. Процес транспортування включає оформлення замовлення, підбір спеціалізованого транспорту, завантаження техніки з урахуванням її габаритів, фіксацію та безпосереднє перевезення з оптимізацією маршруту. Ключовим чинником виступає також дотримання міжнародних вимог до перевезення великогабаритних вантажів та оформлення супровідної документації. Зростання вартості логістики та ускладнення маршрутів підвищують загальні витрати на доставку техніки [41].

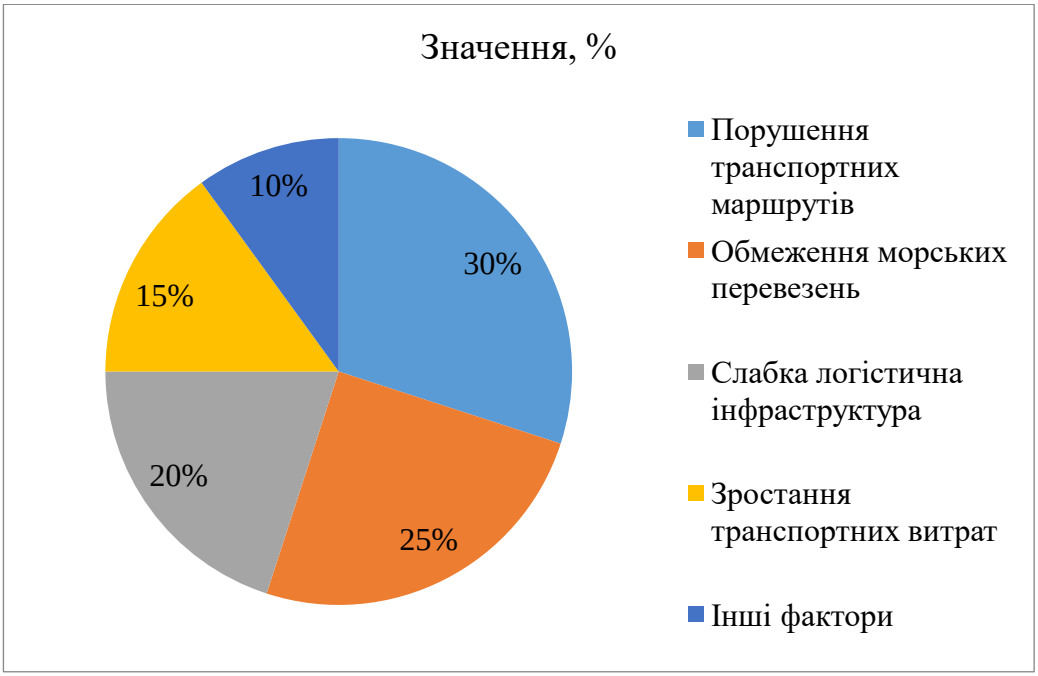

Рисунок 2.3 – Причини логістичних обмежень у міжнародній торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням

Джерело: розроблено автором

Аналіз наведених даних дозволяє зробити висновок, що ключовою причиною логістичних обмежень у міжнародній торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням є порушення транспортних маршрутів, частка яких становить 30%. Це пов’язано з

нестабільністю міжнародної логістики, ускладненням доступу до окремих напрямків перевезень та необхідністю перебудови існуючих транспортних схем. Саме цей фактор найбільш суттєво визначає своєчасність постачання техніки та комплектуючих.

Другим за значенням фактором є обмеження морських перевезень, до яких відносяться 25%, що особливо критичні для експорту великогабаритного обладнання та імпорту комплектуючих. Це змушує підприємства переходити на альтернативні маршрути доставки, що часто є більш довгими та дорогими. У результаті зростає залежність від сухопутної логістики та транзитних коридорів через інші країни.

Суттєвий вплив має також слабка логістична інфраструктура, що становить 20%, яка не завжди відповідає сучасним вимогам міжнародної торгівлі. Це проявляється у недостатній пропускній спроможності транспортних вузлів, обмежених можливостях перевантаження техніки та затримках на логістичних пунктах. Для ринку сільськогосподарських машин це створює додаткові бар’єри у швидкому постачанні продукції.

До зростання транспортних витрат відноситься 15%, що також негативно має значний вплив на конкурентоспроможність українських виробників сільськогосподарської техніки на зовнішніх ринках. Підвищення вартості перевезень збільшує кінцеву ціну продукції, що ускладнює її просування на міжнародному ринку. У таких умовах підприємства змушені оптимізувати логістичні витрати або змінювати географію експорту.

Інші фактори, а саме 10%, включають додаткові ризики, пов’язані з митними процедурами, нестабільністю зовнішньоекономічного середовища та валютними коливаннями. Хоча їхня частка є найменшою, у сукупності вони також впливають на загальну ефективність логістичних процесів. Таким чином, логістичні обмеження мають комплексний характер і формуються під впливом як інфраструктурних, так і економічних чинників.

В умовах воєнного стану валютний курс став одним із ключових чинників, що визначають розвиток зовнішньої торгівлі

сільськогосподарськими машинами та обладнанням в Україні. Оскільки ринок агротехніки значною мірою залежить від імпорту, коливання гривні безпосередньо впливають на рівень цін, попит та можливості оновлення технічного парку в аграрному секторі. Як зазначає Юрій Кернасюк, будь-які зміни валютного курсу миттєво відображаються на вартості імпортної техніки для кінцевих споживачів [42].

Перш за все, девальвація гривні призвела до суттєвого подорожчання імпортної сільськогосподарської техніки. Це зменшило доступність нових машин для аграрних підприємств і змусило частину господарств відмовитися від оновлення техніки або перейти на вживані варіанти. У результаті попит на нову техніку знизився, а імпортні поставки скоротилися.

Другим важливим фактором є загальне зменшення пропозиції на ринку. У період 2022 року спостерігалося падіння імпорту агротехніки, що було пов’язано як із воєнними діями, так і з валютними коливаннями. Це спричинило дефіцит окремих видів обладнання та уповільнення процесів модернізації аграрного виробництва.

Також суттєвий вплив мають коливання цін на світових ринках. За словами Олени Пєльтєк, у 2022 році через глобальні економічні потрясіння та зростання вартості енергоресурсів ціни на аграрну техніку підвищилися приблизно на 20%. Це створило додатковий ціновий тиск на українських імпортерів, оскільки зростання міжнародних цін наклалося на ослаблення національної валюти [42].

Валютний курс також впливає на конкурентоспроможність українського експорту техніки. Хоча Україна переважно імпортує агротехнічну продукцію, девальвація гривні потенційно підвищує цінову привабливість вітчизняних виробників на зовнішніх ринках. Водночас нестабільність курсу стримує інвестиції та ускладнює довгострокове планування експортної діяльності.

Окремо слід виділити валютні ризики для підприємств. Постачальники та дистриб’ютори змушені працювати в умовах постійної невизначеності,

оскільки зміна курсу формує кінцеву собівартість контрактів. Це ускладнює фінансове планування, підвищує ризики та змушує бізнес обережніше підходити до укладання угод із іноземними партнерами.

Вплив валютного курсу також відображається на структурі попиту. Як зазначає Ярослав Антосів, дрібні землевласники все частіше обирають більш потужні трактори, відмовляючись від менш продуктивних моделей. Крім того, ринкову нішу, яку раніше займали білоруські виробники, поступово заповнили китайські трактори, що пояснюється їх більш доступною ціною в умовах подорожчання імпорту [42].

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що валютний курс є одним із визначальних факторів розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням в Україні. Він одночасно впливає на імпорт, структуру попиту та інвестиційну активність, формуючи складні умови функціонування ринку в сучасних економічних реаліях.

Підготовка аграрного сектору України до роботи за правилами Європейського Союзу має безпосередній вплив на ринок сільськогосподарської техніки, оскільки саме технічне забезпечення є основою модернізації аграрного виробництва. На мою думку, євроінтеграційні процеси фактично формують нову модель попиту на агротехніку, орієнтовану на європейські стандарти ефективності, екологічності та безпеки [43].

По-перше, гармонізація технічних стандартів з вимогами ЄС означає поступове оновлення підходів до використання сільськогосподарських машин. Це безпосередньо впливає на структуру ринку агротехніки, оскільки агровиробники змушені переходити на сучасніші трактори, посівні комплекси, обприскувачі та інше обладнання, яке відповідає європейським нормам енергоефективності та екологічності.

По-друге, співпраця України з країнами ЄС, зокрема з Нідерландами, сприяє практичній адаптації аграрного сектору до нових вимог. Запровадження цифрових інструментів контролю земель, таких як система

моніторингу площ, у перспективі дозволить більш раціонально планувати використання техніки, що підвищить ефективність її експлуатації та зменшить простої [43].

По-третє, підтримка малих і середніх агровиробників у процесі інтеграції є важливим фактором формування попиту на ринку агротехніки. Саме ця категорія господарств найчастіше потребує оновлення технічного парку, проте обмежена у фінансових ресурсах. Результатом є спостерігання зростання саме в контексті залежності від імпортної техніки середнього класу потужності, переважно європейського виробництва.

По-четверте, інтеграція до ринку ЄС посилює вимоги до якості та сервісного обслуговування сільськогосподарської техніки. Це змушує постачальників не лише продавати техніку, але й забезпечувати повний цикл сервісу, навчання персоналу та гарантійного супроводу, що змінює саму структуру ринку.

По-п’яте, варто відзначити, що адаптація до європейських стандартів одночасно відкриває доступ до інноваційної техніки, але також підвищує вартість її впровадження. Це створює додаткове навантаження на аграрні підприємства, особливо в умовах обмеженого фінансування та валютних коливань.

Отже, можна висловитись, що саме процес підготовки аграрного сектору України до правил ЄС у сфері сільськогосподарської техніки є комплексним процесом, який змінює структуру ринку, підвищує технологічні вимоги та стимулює перехід до більш сучасного машинно-тракторного парку. Водночас цей процес супроводжується фінансовими та організаційними викликами, які потребують державної підтримки та адаптаційних механізмів для агровиробників.

Загальний вплив міжнародної кон’юнктури на ринок сільськогосподарської техніки України визначається високим рівнем інтеграції у світову торговельну систему та тісною взаємодією з Європейським Союзом. Дані Eurostat свідчать, що торгівля між Україною та

ЄС є стабільно активною, при цьому Україна поступово посилює роль постачальника аграрної продукції, а ЄС залишається основним джерелом імпорту техніки та промислового обладнання [43].

Посилення залежності від світового ринку проявляється в тому, що український ринок агротехніки майже повністю орієнтований на імпорт. Основна частина машин і обладнання надходить із країн ЄС, тому будь-які зміни в міжнародній економіці одразу впливають на ціни та доступність техніки. У результаті внутрішній ринок фактично реагує на зовнішні умови, а не формує їх.

Вплив глобальних економічних криз також є суттєвим фактором. Порушення логістичних ланцюгів, енергетичні коливання та воєнні ризики призводять до нестабільності постачання і зростання цін. У періоди криз ЄС одночасно підтримує Україну шляхом постачання техніки та відкриття спрощених торговельних маршрутів, що дозволяє частково зберігати обсяги торгівлі навіть в умовах нестабільності.

Зміна структури зовнішньої торгівлі проявляється у чіткому розподілі ролей. Україна залишається експортером аграрної сировини, тоді як ЄС постачає продукцію з високою доданою вартістю, включно з сільськогосподарською технікою. Це формує стійку модель, де український агросектор залежить від імпорту сучасних машин та обладнання для модернізації виробництва.

Формування нових торговельних зв’язків пов’язане з поглибленням інтеграції України до європейського ринку. Спрощення торговельних режимів, розвиток спільних логістичних маршрутів та гармонізація технічних стандартів сприяють більш тісній взаємодії з країнами ЄС. Особливо відіграє визначальну роль поступове наближення правил виробництва та сертифікації до європейських вимог, що напряму впливає на ринок агротехніки.

Висновки до розділу 2

У результаті проведеного дослідження зовнішньої торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням України за 2020–2024 роки встановлено наявність системних структурних диспропорцій у розвитку даного сегмента. Аналіз показав, що імпорт значно перевищує експорт протягом усього досліджуваного періоду, що формує стійке негативне торговельне сальдо та підтверджує високу залежність внутрішнього ринку від зовнішніх постачальників.

Динаміка зовнішньої торгівлі характеризується значною волатильністю: після різкого зростання імпорту у 2021 році спостерігалося його падіння у 2022–2023 роках із частковим відновленням у 2024 році, тоді як експорт демонстрував стійку тенденцію до скорочення після 2021 року. Це свідчить про послаблення конкурентних позицій українських виробників на міжнародному ринку та втрату частини експортних можливостей.

Розраховані показники, зокрема коефіцієнт покриття імпорту експортом, підтверджують посилення імпортозалежності галузі, оскільки його значення систематично знижувалося протягом аналізованого періоду. Додатково встановлено, що частка сільськогосподарського машинобудування у структурі машинобудівного експорту є незначною та має тенденцію до скорочення.

Оцінка географічної структури експорту засвідчила високу концентрацію поставок на обмеженій кількості країн, насамперед Молдови, Казахстану та країн ЄС, що підтверджується високим значенням індексу Герфіндаля-Гіршмана, який дорівнює 2144,24. Це вказує на низький рівень диверсифікації зовнішніх ринків та підвищену вразливість експорту до змін кон’юнктури окремих країн.

Розрахунок індексу виявлених порівняльних переваг, а саме RCA = 0,04, свідчить про відсутність міжнародної спеціалізації України у сфері експорту сільськогосподарської техніки та низький рівень її конкурентоспроможності на світовому ринку. Одночасно коефіцієнт

імпортної залежності, що дорівнює 0,95, підтверджує критичну залежність внутрішнього ринку від імпортної продукції.

Вплив міжнародної кон'юнктури, зокрема воєнних дій, логістичних обмежень, валютних коливань та переорієнтації торговельних потоків на країни ЄС, став визначальним фактором трансформації ринку. Ці чинники спричинили порушення виробничих і торговельних зв'язків, зростання витрат та зміну географічної структури торгівлі.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ МАШИНАМИ ТА ОБЛАДНАННЯМ В УКРАЇНІ

3.1. Стратегічні напрями розвитку експорту та імпорту сільськогосподарської техніки

Розвиток міжнародної торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням є важливою складовою інтеграції національної економіки у світове господарство та формування її конкурентних позицій у системі міжнародного поділу праці. Даний процес відображає взаємодію експортно-імпортних потоків, технологічного обміну та інституційних механізмів регулювання, які в сукупності визначають ефективність участі країни у міжнародних економічних відносинах.

Сільськогосподарська техніка належить до інвестиційних товарів, попит на які формується під впливом рівня розвитку аграрного сектору, інвестиційної активності підприємств, доступності фінансових ресурсів та державної політики стимулювання аграрного виробництва. Водночас цей ринок характеризується високою чутливістю до макроекономічних коливань, змін світової кон'юнктури та зовнішніх шоків, що зумовлює значну волатильність міжнародних торговельних потоків.

У сучасних умовах розвиток міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою визначається дією глобалізаційних процесів, технологічного прогресу та поглибленням міжнародної спеціалізації виробництва. Країни дедалі більше інтегруються у глобальні

виробничо-логістичні ланцюги, що формує нові умови для експорту та імпорту високотехнологічної продукції.

Україна в цьому контексті характеризується переважанням імпортної залежності у сфері сільськогосподарського машинобудування, особливо щодо високотехнологічної техніки. Це зумовлено обмеженим розвитком власної виробничої бази, недостатнім рівнем інноваційної активності та високою конкуренцією з боку провідних світових виробників, які мають технологічні та масштабні переваги.

Аналіз зовнішньоекономічної діяльності свідчить про нерівномірну динаміку імпортних та експортних потоків у 2020–2024 роках. Імпорт демонструє значні коливання: після зростання у 2021 році відбулося суттєве скорочення у 2022–2023 роках із частковим відновленням у 2024 році, що відображає вплив кризових факторів та зміну інвестиційної активності аграрного сектору. Експорт, у свою чергу, має тенденцію до поступового зниження після 2021 року, що свідчить про послаблення позицій вітчизняних виробників на зовнішніх ринках.

Загалом структура зовнішньої торгівлі характеризується стійким негативним торговельним сальдо протягом усього періоду дослідження, що підтверджує переважання імпорту над експортом та наявність структурної незбалансованості у даному сегменті [30; 31; 44]. Одночасно спостерігається зниження коефіцієнта покриття імпорту експортом, що свідчить про посилення імпортозалежності України у сфері сільськогосподарського машинобудування та обмежену конкурентоспроможність національної продукції на міжнародному ринку.

У таких умовах стратегічні напрями розвитку експорту сільськогосподарської техніки мають бути спрямовані на підвищення її міжнародної конкурентоспроможності та розширення присутності на глобальних ринках. Ключовими пріоритетами є модернізація виробничих потужностей, впровадження інноваційних і цифрових рішень, а також адаптація продукції до міжнародних стандартів якості, зокрема вимог

Європейського Союзу. Важливим напрямом є диверсифікація географії експорту шляхом виходу на ринки країн Африки, Азії та Близького Сходу, які демонструють зростаючий попит на аграрну техніку. Також посилюється значення інтеграції українських виробників у глобальні ланцюги доданої вартості та формування позитивного міжнародного іміджу продукції.

Стратегічні напрями розвитку імпорту сільськогосподарської техніки слід розглядати не лише як інструмент забезпечення внутрішнього попиту, але й як механізм технологічної модернізації галузі. Імпорт високотехнологічного обладнання забезпечує трансфер технологій, підвищення ефективності виробництва та впровадження сучасних управлінських практик. Водночас розвиток спільних підприємств з іноземними компаніями дозволяє поєднувати зовнішні технології з внутрішнім потенціалом. Актуальним залишається поступове впровадження політики імпортозаміщення у сегментах, де національні виробники здатні формувати конкурентну пропозицію.

Важливу роль у розвитку міжнародної торгівлі відіграють інституційні чинники, зокрема рівень інтеграції України у світову економіку, гармонізація технічних стандартів із нормами ЄС та участь у міжнародних торговельних угодах. Посилення інтеграційних процесів сприяє розширенню експортних можливостей, підвищенню інвестиційної привабливості галузі та активізації технологічного обміну [31; 32;44].

Водночас значний вплив мають глобальні економічні та геополітичні фактори, зокрема порушення логістичних ланцюгів, коливання світових цін і наслідки воєнних дій, які суттєво трансформують структуру зовнішньої торгівлі. У цих умовах особливої актуальності набуває формування стійкої моделі розвитку, що поєднує технологічну модернізацію, інноваційність та інтеграцію у світові ринки.

У перспективі розвиток міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні має базуватися на поєднанні експортоорієнтованої політики, залучення інвестицій, розвитку інноваційної інфраструктури та

поступового зменшення імпортозалежності. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність національного машинобудування та зміцнити його позиції на міжнародному ринку сільськогосподарської техніки.

Додаткового значення набуває диверсифікація географічної структури експорту. Розширення кола торговельних партнерів дозволяє зменшити залежність від окремих ринків і підвищити стійкість зовнішньоекономічної діяльності. Особливо перспективними залишаються ринки Європейського Союзу, а також країн Азії та Африки, де зростає попит на доступну аграрну техніку [31; 32; 44].

Участь України у європейському торговельному просторі створює можливості для нарощування експорту за умови відповідності продукції технічним регламентам ЄС. Це потребує підвищення технологічної складності продукції, розвитку сервісної інфраструктури та сертифікаційної підтримки виробників [44].

Важливим напрямом є збільшення частки продукції з високою доданою вартістю. Значна частина українського експорту залишається орієнтованою на базові види техніки, що обмежує конкурентні переваги. Перехід до виробництва складніших рішень, включаючи цифрові та автоматизовані системи, дозволить підвищити позиції на міжнародному ринку [31; 33].

Окремо слід відзначити розвиток кооераційних зв’язків з іноземними виробниками у формі спільних підприємств, технологічного партнерства та ліцензійного виробництва. Це сприяє прискоренню трансферу технологій та інтеграції у глобальні виробничі ланцюги [31; 32].

Також важливою є адаптація продукції до міжнародних стандартів якості та технічного регулювання. Гармонізація нормативної бази з вимогами ЄС та інших торговельних партнерів підвищує довіру до української продукції та полегшує вихід на нові ринки [44].

Окрему роль відіграє інституційна підтримка експорту, що включає фінансове стимулювання, експортне кредитування, страхування ризиків та інформаційну підтримку підприємств [31; 32]. Додатково перспективним

напрямом є цифровізація аграрного машинобудування, включаючи технології точного землеробства, автоматизовані системи управління та елементи штучного інтелекту.

Узагальнюючи, перспективи розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні визначаються необхідністю комплексної трансформації галузі, яка охоплює технологічну модернізацію, розширення експортної географії, підвищення інноваційного рівня продукції та вдосконалення інституційного середовища. Реалізація цих напрямів дозволить зменшити імпортозалежність, підвищити конкурентоспроможність національного виробництва та зміцнити позиції України на світовому ринку сільськогосподарської техніки [31; 32; 33; 44].

Подальший розвиток міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні потребує формування комплексного підходу до експортно-імпортної політики, який враховує як внутрішні структурні обмеження галузі, так і сучасні глобальні тенденції трансформації аграрного машинобудування.

У цьому контексті експортна стратегія повинна орієнтуватися на поступовий перехід від постачання переважно базових видів техніки до продукції з більш високою доданою вартістю, що передбачає технологічну модернізацію виробництва, впровадження цифрових рішень та підвищення рівня автоматизації виробничих процесів [45].

Значним напрямом розвитку виступає розширення географії експорту української сільськогосподарської техніки. Зокрема, ринки країн Європейського Союзу характеризуються високими вимогами до якості, екологічності та технічної відповідності продукції, що стимулює необхідність адаптації українських виробників до міжнародних стандартів. Водночас ринки країн Африки та Азії залишаються перспективними з огляду на зростаючий попит на доступну та функціональну аграрну техніку. Узагальнення ключових характеристик цільових ринків подано в таблиці нижче:

Таблиця 3.1

Сегментація ринків збуту української сільськогосподарської техніки

Регіон	Особливості попиту	Основні вимоги
Європейський Союз	Високотехнологічна техніка	Відповідність стандартам ЄС, екологічність
Африка	Базова агротехніка	Доступна вартість, простота експлуатації
Азія	Середньотехнологічний сегмент	Оптимальне співвідношення ціни та якості
Близький Схід	Спеціалізована техніка (зрошення)	Надійність, адаптація до кліматичних умов

Джерело: складено автором за [45].

Додатковими інструментами розвитку експорту є активне використання міжнародних дистриб'юторських каналів, участь у спеціалізованих аграрних виставках, форумах та галузевих заходах, що сприяє розширенню присутності української продукції на зовнішніх ринках. Окремого значення набуває розвиток кооперaційних форм співпраці з іноземними компаніями, зокрема у форматі спільних підприємств та ліцензійного виробництва, що забезпечує інтеграцію у глобальні виробничі ланцюги та доступ до сучасних технологій [45].

Важливим елементом формування ефективної експортної стратегії є також розвиток сервісної та післяпродажної інфраструктури, яка суттєво чинить вплив на конкурентоспроможність сільськогосподарської техніки на зовнішніх ринках. У сучасних умовах міжнародної конкуренції покупці все частіше оцінюють не лише технічні характеристики обладнання, але й рівень сервісного супроводу, доступність запасних частин та оперативність технічного обслуговування. Це вимагає від українських виробників

формування розгалуженої партнерської мережі за кордоном та підвищення якості сервісних послуг.

Поряд із цим, ключовим напрямом залишається підвищення інноваційної складової продукції. Світові тенденції розвитку аграрного машинобудування демонструють стрімке зростання ролі цифрових технологій, систем точного землеробства, автономного керування технікою та використання елементів штучного інтелекту для оптимізації аграрних процесів. У цьому контексті українські підприємства мають поступово переходити до моделі виробництва, орієнтованої на інтеграцію механічних та цифрових рішень, що дозволить підвищити додану вартість продукції та її конкурентні переваги на міжнародному ринку.

З урахуванням зазначених тенденцій є критично важливим узагальнення ключових стратегічних пріоритетів розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою, які визначаються як для експортного, так і для імпортного напрямів.

Таблиця 3.2

Ключові стратегічні пріоритети розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні

Напрям розвитку	Експорт	Імпорт
Технологічний	Перехід до високотехнологічної продукції	Трансфер сучасних технологій
Ринковий	Диверсифікація географії експорту	Забезпечення внутрішнього попиту
Інноваційний	Впровадження цифрових рішень	Оновлення технічного парку
Інституційний	Вихід на ринки ЄС та Азії	Гармонізація стандартів

Джерело: складено автором за [45].

Подальший розвиток міжнародної торгівлі також значною мірою визначається структурними зрушеннями у географії експорту української сільськогосподарської техніки, що відбулися після 2022 року. Відбулося часткове переорієнтування з традиційних ринків на нові торговельні напрями, що підтверджує необхідність подальшої диверсифікації зовнішньоекономічної діяльності та зниження залежності від обмеженого кола партнерів.

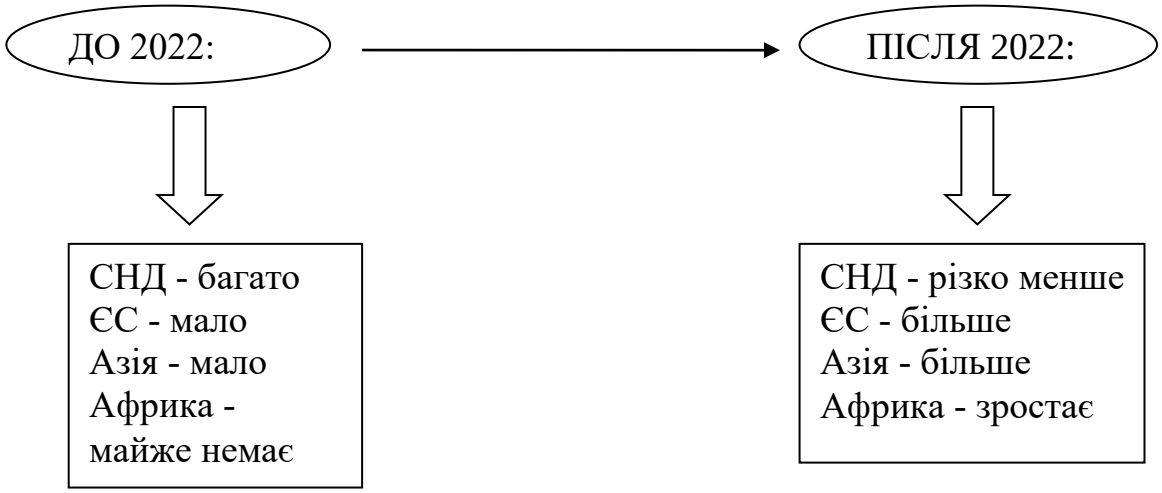

Рисунок 3.1 - Трансформація географічної структури експорту сільськогосподарської техніки України (до та після 2022 року)

Джерело: складено автором за [45].

Поряд із цим, ключовим напрямом залишається підвищення інноваційної складової продукції. Світові тенденції розвитку аграрного машинобудування демонструють стрімке зростання ролі цифрових технологій, систем точного землеробства, автономного керування технікою та використання елементів штучного інтелекту для оптимізації аграрних процесів.

У цьому контексті українські підприємства мають поступово переходити до моделі виробництва, орієнтованої на інтеграцію механічних та цифрових рішень, що дозволить підвищити додану вартість продукції та її конкурентні переваги на міжнародному ринку.

Стратегічного значення набуває також імпортна складова розвитку галузі, яка в сучасних умовах виконує функцію технологічного оновлення виробничої бази. Імпорт високотехнологічної сільськогосподарської техніки сприяє трансферу знань, поширенню сучасних управлінських практик та підвищенню ефективності аграрного виробництва. Водночас надмірна залежність від імпорту в окремих сегментах формує ризики для розвитку національного машинобудування та потребує поступового посилення внутрішнього виробничого потенціалу.

Узагальнюючи, можна зазначити, що перспективи розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні визначаються необхідністю комплексної трансформації галузі, яка охоплює технологічну модернізацію виробництва, розширення експортної географії, підвищення інноваційного рівня продукції та вдосконалення інституційного середовища. Реалізація зазначених напрямів дозволить забезпечити поступове зменшення імпортної залежності, підвищити конкурентоспроможність національного виробництва та зміцнити позиції України на світовому ринку сільськогосподарської техніки.

3.2. Напрями підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку сільськогосподарських машин та обладнання

Враховуючи сучасний стан сільськогосподарського машинобудування України, ключовим завданням подальшого розвитку галузі є формування системи заходів, спрямованих на відновлення виробничого потенціалу, підвищення технологічного рівня продукції та посилення її позицій на міжнародних ринках. Як свідчать дослідження, розвиток галузі в повоєнний період має ґрунтуватися на поєднанні інноваційної модернізації, державної підтримки та інтеграції у глобальні виробничі ланцюги [46].

Першочерговим напрямом підвищення конкурентоспроможності виступає технологічне оновлення підприємств сільськогосподарського машинобудування. Йдеться про заміну застарілого обладнання,

впровадження сучасних цифрових технологій проектування та виробництва, а також розвиток автоматизованих систем управління виробничими процесами. Це дозволить не лише підвищити продуктивність праці, але й забезпечити стабільну якість продукції, що відповідає міжнародним стандартам.

Важливим напрямом також є розвиток інноваційної складової галузі. Сучасні тенденції світового ринку свідчать про зростання попиту на цифровізовану сільськогосподарську техніку, яка включає елементи точного землеробства, системи супутникового моніторингу, автоматизоване керування та використання цифрових платформ для агровиробництва. Українські підприємства, відповідно до рекомендацій досліджень, повинні поступово переходити до виробництва такої техніки, що дозволить їм конкурувати не лише за ціною, але й за технологічним рівнем [46].

Окреме значення має диверсифікація зовнішніх ринків збуту. Умови сучасної світової економіки вимагають зменшення залежності від окремих напрямів експорту та розширення географії поставок. Найбільш перспективними залишаються ринки Європейського Союзу, які характеризуються високими стандартами якості, а також країни Африки та Азії, де формується стабільний попит на доступну та функціональну сільськогосподарську техніку. Така диверсифікація дозволяє зменшити ризики зовнішньої торгівлі та підвищити її стійкість.

Значним чинником підвищення конкурентоспроможності є також розвиток коопераційних зв’язків з іноземними виробниками. Створення спільних підприємств, залучення іноземних інвестицій та використання ліцензійних технологій сприяє прискоренню модернізації виробництва та інтеграції України у міжнародні виробничі ланцюги доданої вартості. Це особливо важливо в умовах технологічного відставання окремих сегментів галузі.

Не менш важливою складовою є розвиток сервісної інфраструктури. У сучасних умовах конкурентоспроможність техніки визначається не лише її

технічними характеристиками, але й якістю післяпродажного обслуговування, наявністю сервісних центрів, доступністю запасних частин та швидкістю реагування на потреби споживачів. Формування розвиненої сервісної мережі за кордоном є необхідною умовою закріплення української продукції на зовнішніх ринках.

Окремо слід підкреслити роль державної політики у розвитку галузі. Як зазначається у наукових дослідженнях, попередні державні програми підтримки машинобудування мали обмежену ефективність, що зумовлює потребу у формуванні нових механізмів стимулювання виробництва. Йдеться про фінансову підтримку інновацій, експортне кредитування, страхування ризиків та сприяння міжнародній кооперації підприємств [46].

Узагальнюючи, можна зазначити, що підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку сільськогосподарських машин та обладнання потребує комплексного підходу, який включає технологічну модернізацію, інноваційний розвиток, розширення експортної географії, посилення кооераційних зв’язків та вдосконалення державної підтримки. Реалізація зазначених заходів створить передумови для поступового відновлення та зміцнення позицій українського машинобудування на міжнародному ринку [46].

У сучасних умовах підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку сільськогосподарських машин та обладнання значною мірою залежить від того, наскільки ефективно працює нормативно-правове регулювання галузі. Фактично саме держава формує «правила гри» для виробників і визначає, наскільки швидко підприємства можуть розвиватися та виходити на зовнішні ринки.

Система регулювання є багаторівневою і включає як законодавчі органи, так і виконавчу владу, зокрема Верховну Раду України та профільні міністерства й відомства. Хоча нормативна база виглядає досить розвиненою, на практиці вона не завжди дає очікуваний результат через розрив між задекларованими цілями державної політики та реальними механізмами їх

виконання [47]. Водночас варто відзначити поступове наближення українського законодавства до стандартів Європейського Союзу, що створює додаткові можливості для інтеграції вітчизняного машинобудування у світові ринки.

Якщо подивитися на ситуацію глибше, то можна побачити цілу низку проблем, які гальмують розвиток галузі. Насамперед це застарілість частини нормативних актів та невідповідність українських технічних стандартів міжнародним вимогам у питаннях безпеки, екологічності та сучасного рівня технологій.

Досить відчутною проблемою залишаються також складні та тривалі процедури сертифікації й реєстрації сільськогосподарської техніки, що фактично уповільнює вихід нової продукції на ринок. Водночас слід зазначити, що недостатню підтримку інновацій з боку держави, особливо у сфері впровадження цифрових технологій, автоматизованих систем та рішень на основі штучного інтелекту, що сьогодні є ключовими напрямами розвитку сучасного машинобудування. Для узагальнення виявлених проблем та факторів доцільно представити їх у вигляді структурної схеми:

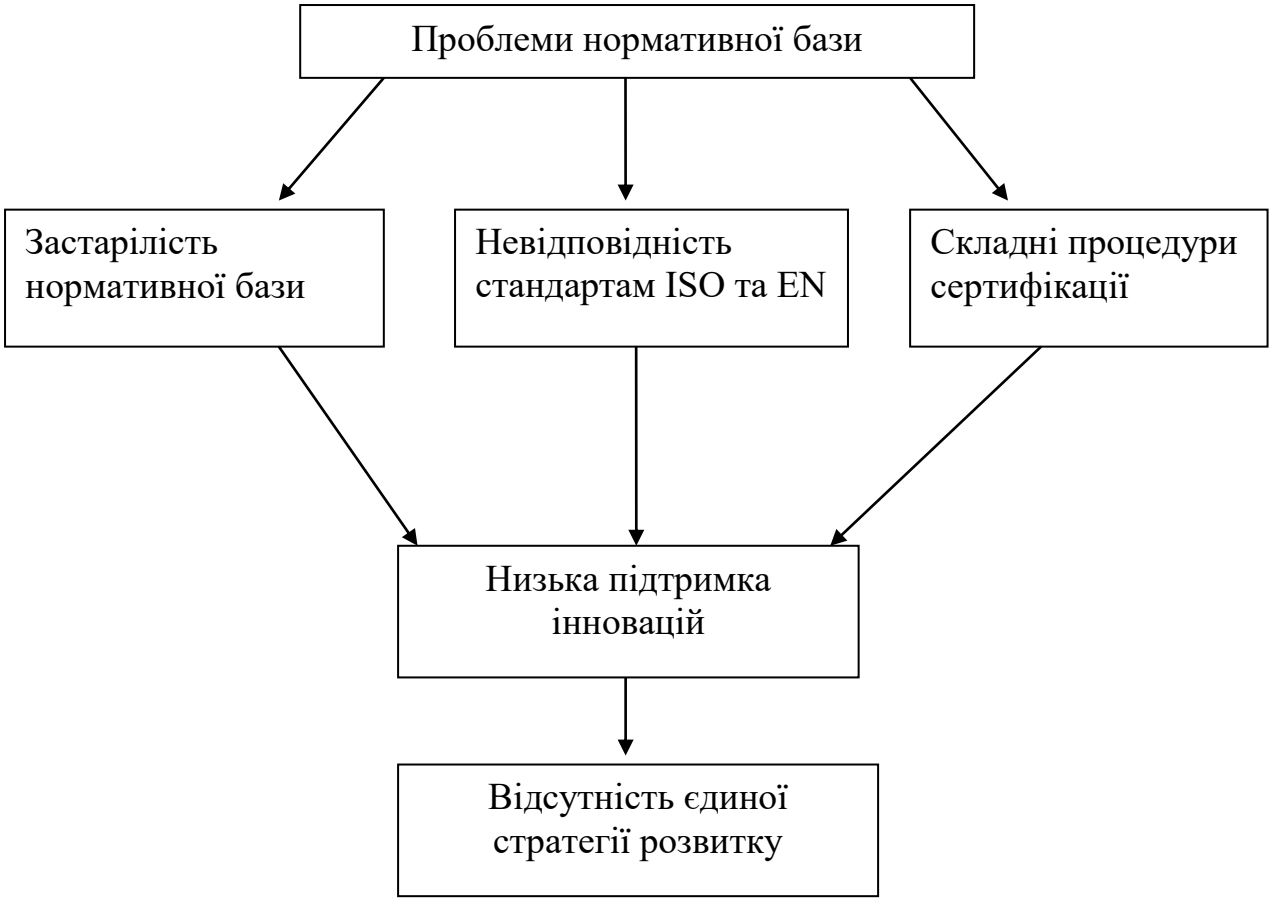

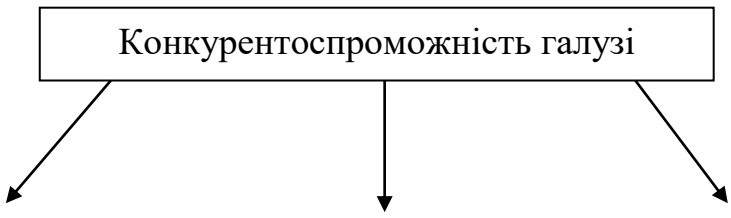
Рисунок 3.2 – Ключові проблеми нормативно-правового забезпечення розвитку сільськогосподарського машинобудування України

Джерело: розроблено автором.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, слід зазначити, що всі виявлені проблеми мають між собою тісний взаємозв’язок і в сукупності формують системні бар’єри для розвитку сільськогосподарського машинобудування в Україні. Застарілість нормативної бази, невідповідність міжнародним стандартам ISO та EN, складність процедур сертифікації, недостатній рівень підтримки інновацій та відсутність єдиної стратегії розвитку не є ізольованими факторами, а взаємно підсилюють негативний вплив на галузь.

Саме тому доцільно розглядати їх у комплексі як єдину систему обмежень, що безпосередньо впливають на рівень конкурентоспроможності вітчизняного сільськогосподарського машинобудування на світовому ринку. У результаті проведеного узагальнення сформовано логічну схему взаємозв’язку ключових напрямів удосконалення галузі.

У центрі цієї системи знаходиться підвищення конкурентоспроможності галузі, яке досягається через реалізацію взаємопов’язаних заходів. До них належать оновлення нормативної бази, гармонізація стандартів ISO та EN, спрощення процедур сертифікації, посилення підтримки інноваційного розвитку, а також формування єдиної стратегії розвитку галузі [47]. Всі ці напрями взаємодіють між собою та створюють комплексну основу для модернізації сектору. Таким чином, на основі проведеного аналізу побудовано узагальнену структурно-логічну модель підвищення конкурентоспроможності, яка наведена нижче:

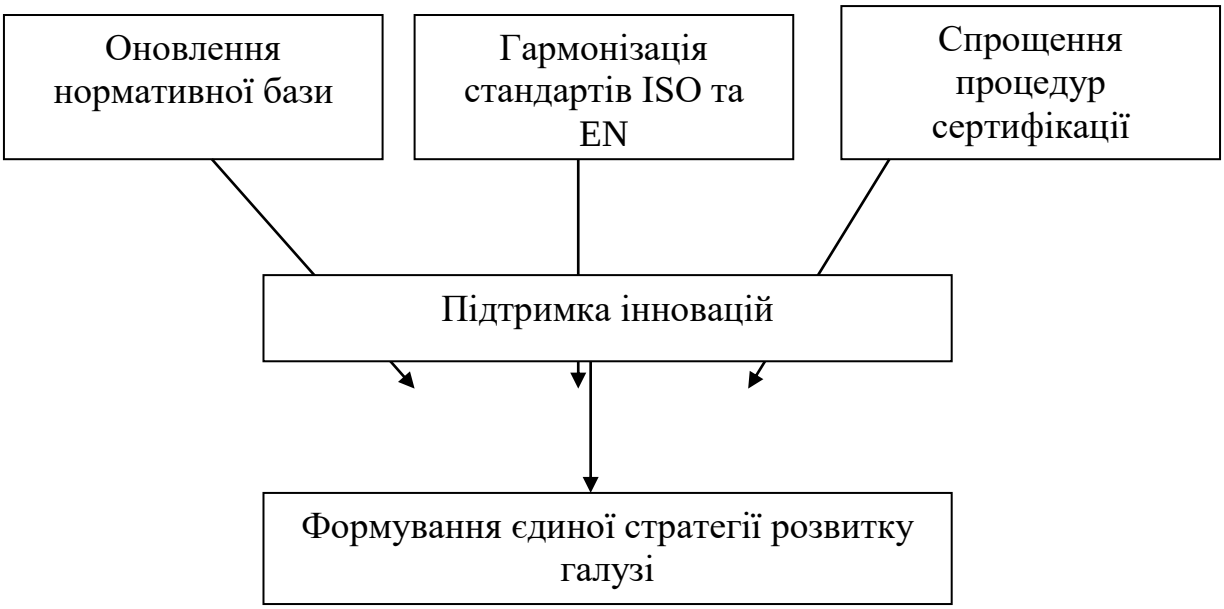

Рисунок 3.3 – Основні напрями підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського машинобудування України
Джерело: розроблено автором.

На рисунку 3.3 узагальнено основні напрями підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського машинобудування України. Представлена схема показує, що досягнення високого рівня конкурентоспроможності можливе лише за рахунок одночасної реалізації кількох взаємопов’язаних заходів.

Насамперед важливу роль відіграє оновлення нормативної бази, оскільки саме вона визначає умови функціонування галузі. Актуалізація законодавства дозволить врахувати сучасні технологічні зміни та створити більш сприятливе середовище для розвитку підприємств.

Паралельно з цим необхідною є гармонізація стандартів ISO та EN, що забезпечить відповідність продукції міжнародним вимогам. Це відкриває можливості для розширення експорту та спрощує інтеграцію українських виробників у світові ринки.

Також важливим напрямом є спрощення процедур сертифікації, що дає змогу зменшити адміністративне навантаження на підприємства. Це сприяє

швидшому виведенню продукції на ринок та підвищує загальну ефективність діяльності виробників.

Значну роль відіграє підтримка інновацій, яка передбачає інвестування у модернізацію виробництва та впровадження сучасних технологій. Саме інноваційний розвиток забезпечує підвищення якості продукції та формування довгострокових конкурентних переваг.

Об’єднуючим елементом усіх зазначених напрямів є формування єдиної стратегії розвитку галузі, яка дозволяє узгодити дії держави та бізнесу. Це забезпечує системність реформ і підвищує ефективність реалізації поставлених цілей.

Отже, напрями, представлені на рисунку 3.3, формують комплексну основу для розвитку галузі та сприяють підвищенню її конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

Щодо світового ринку сільськогосподарських машин, вони характеризуються складною структурою міжнародних торговельних відносин, високим рівнем конкуренції та значною концентрацією виробничих потужностей у межах обмеженого кола країн. Основні потоки міжнародної торгівлі формуються під впливом технологічного рівня промисловості, масштабів аграрного виробництва та здатності країн впроваджувати інноваційні рішення у сфері механізації сільського господарства.

У сучасних умовах глобального ринку спостерігається чітка диференціація країн на технологічних лідерів-експортерів та країни-імпортери, які залежать від зовнішніх поставок техніки. Така структура ринку зумовлює асиметричний характер міжнародної торгівлі та посилює конкуренцію між виробниками.

Україна в даній системі займає переважно імпортозалежну позицію, що пояснюється недостатнім рівнем технологічного оновлення машинобудівної галузі та обмеженою конкурентоспроможністю вітчизняної продукції на

зовнішніх ринках. Водночас аналіз торговельних потоків дозволяє визначити ключові тенденції розвитку ринку та основні напрями його трансформації.

Таблиця 3.3

Порівняльна таблиця зовнішньої торгівлі України та окремих країн, 2022–2024 рр., тис. дол. США

Країна	Показник	2022	2023	2024
Україна	Експорт у світ	46 997	28 227	18 910
Україна	Імпорт зі світу	189 693	188 590	285 127
Китай	Імпорт України з Китаю	12 901	10 063	14 443
Китай	Експорт у світ	1 114 578	1 015 324	1 137 352
Данія	Імпорт України з Данії	1 857	1 089	1 520
Швейцарія	Імпорт України зі Швейцарії	140	176	85

Джерело: складено автором за [33].

Проведені розрахунки та узагальнення даних свідчать про наявність глибоких структурних диспропорцій у зовнішній торгівлі України сільськогосподарськими машинами для обробки ґрунту. Упродовж аналізованого періоду спостерігається чітко виражена тенденція до скорочення експортної активності при одночасному зростанні залежності від імпортних поставок.

Зокрема, обсяги експорту України демонструють стійку негативну динаміку, зменшуючись більш ніж удвічі протягом трьох років. Це свідчить про поступову втрату позицій вітчизняних виробників на міжнародному

ринку та недостатній рівень їхньої адаптації до сучасних вимог глобальної конкуренції.

Натомість імпортні поставки характеризуються нестабільною, але, як на мене, загалом зростаючою тенденцією, що особливо помітно у 2024 році, коли обсяг імпорту суттєво зріс. Така ситуація вказує на посилення залежності внутрішнього ринку України від зовнішніх постачальників техніки, що є ознакою структурної незбалансованості галузі.

Китай займає провідну позицію у світовому виробництві та експорті сільськогосподарської техніки, формуючи значну частку глобальної пропозиції. Для України він виступає ключовим постачальником, що зумовлює як цінову, так і технологічну залежність внутрішнього ринку від китайських виробників.

Данія представлена у структурі українського імпорту незначними обсягами, однак її роль слід розглядати в контексті загального високотехнологічного рівня країн Європейського Союзу. Обмежені торговельні зв’язки свідчать про недостатню інтеграцію України у європейські виробничо-торговельні ланцюги в даному сегменті.

Швейцарія характеризується мінімальними обсягами взаємної торгівлі, що пояснюється високими стандартами якості, технологічними вимогами та значними бар’єрами входу на ринок. Це фактично унеможливлює активну присутність української продукції на даному ринку.

Узагальнюючи результати дослідження, слід зазначити, що міжнародна торгівля України у сфері сільськогосподарських машин для обробки ґрунту має імпортно-орієнтований та структурно дисбалансований характер. Україна не формує суттєвих експортних потоків, натомість виступає залежним імпортером техніки [33].

Світовий ринок у даному сегменті характеризується високим рівнем конкуренції та домінуванням Китаю як глобального постачальника. Країни Європейського Союзу формують високотехнологічний сегмент ринку з

жорсткими вимогами до продукції, що ускладнює вихід українських виробників на ці ринки.

Таким чином, поточний стан розвитку галузі свідчить про необхідність комплексної модернізації машинобудівного сектору, підвищення рівня інноваційності продукції та посилення її конкурентних позицій у міжнародній торгівлі.

Результати аналізу підтверджують наявність системних проблем у структурі зовнішньої торгівлі України сільськогосподарськими машинами. Подолання виявлених диспропорцій можливе лише за умови реалізації комплексної стратегії розвитку, що передбачає технологічне оновлення виробництва, розширення експортних можливостей та підвищення міжнародної конкурентоспроможності національного машинобудування.

Підбиваючи підсумки проведеного дослідження, слід зазначити, що сучасний стан світового ринку сільськогосподарських машин та обладнання формується під впливом глибоких структурних трансформацій, пов’язаних із технологічним розвитком, посиленням глобальної конкуренції та зміною моделей міжнародного поділу праці.

У цих умовах конкурентоспроможність національних виробників визначається не лише обсягами виробництва, а насамперед рівнем технологічності продукції, інноваційністю рішень та здатністю інтегруватися у глобальні виробничо-логістичні ланцюги.

Проведений аналіз міжнародної торгівлі свідчить, що Україна наразі займає переважно імпортозалежні позиції у досліджуваному сегменті. Експортна діяльність характеризується обмеженими обсягами та негативною динамікою, тоді як імпорт залишається домінуючим елементом зовнішньоекономічних операцій. Це, у свою чергу, свідчить про недостатній рівень розвитку національного машинобудування та його обмежену здатність конкурувати на зовнішніх ринках.

Водночас світовий ринок демонструє чітку концентрацію виробничого потенціалу у країнах-лідерах, серед яких ключову роль відіграє Китай, що

формує значну частку глобального експорту. Країни Європейського Союзу, включаючи Данію та Швейцарію, характеризуються високими стандартами виробництва та технологічною складністю продукції, що створює додаткові бар'єри для входу нових експортерів, зокрема з країн, що розвиваються.

У таких умовах українське машинобудування стикається з необхідністю подолання системних обмежень, які стримують його розвиток, зокрема технологічного відставання, недостатнього рівня інноваційної активності та слабкої інтеграції у міжнародні виробничі мережі. Це обумовлює потребу у формуванні нової моделі розвитку галузі, орієнтованої на інновації, цифровізацію та підвищення доданої вартості продукції.

3.3. Прогноз розвитку зовнішньої торгівлі сільськогосподарською технікою та оцінка очікуваних результатів

Розвиток зовнішньої торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні у перспективному періоді визначається сукупністю економічних, технологічних та інституційних факторів, що формують як внутрішній попит на сільськогосподарські машини та обладнання, так і можливості національних виробників щодо розширення своєї присутності на міжнародних ринках [33].

У сучасних умовах аграрний сектор України залишається одним із ключових драйверів економіки, що безпосередньо впливає на обсяги імпорту техніки, оскільки оновлення матеріально-технічної бази є необхідною умовою підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва. Водночас розвиток національного машинобудування визначає експортний потенціал країни та її здатність конкурувати на глобальному ринку.

З огляду на тенденції попередніх років, можна констатувати, що зовнішня торгівля сільськогосподарською технікою в Україні характеризується нестабільною динамікою, значною залежністю від імпортних поставок та обмеженим рівнем експортної активності. Такі особливості формують необхідність побудови прогнозної моделі, яка

враховує як базовий сценарій розвитку, так і альтернативні варіанти, що залежать від темпів економічного відновлення, рівня інвестиційної активності та масштабів державної підтримки галузі.

У рамках прогнозування доцільно розглянути три основні сценарії розвитку зовнішньої торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні, а саме базовий, оптимістичний та песимістичний. Базовий сценарій передбачає поступове відновлення ринку після кризових періодів та повільне зростання імпортних поставок за рахунок відкладеного попиту.

Оптимістичний сценарій ґрунтується на активній модернізації машинобудівної галузі, розширенні експортних можливостей та інтеграції у європейські виробничі ланцюги. Песимістичний сценарій передбачає збереження структурних проблем галузі, низький рівень інвестицій та подальше домінування імпорту. Для формування більш наочної картини доцільно розглянути прогнозні показники імпорту сільськогосподарської техніки на період 2026–2028 років:

Таблиця 3.4

Прогноз імпорту сільськогосподарської техніки в Україну (2026–2028 рр.), млн. дол. США

Рік	Базовий сценарій	Оптимістичний сценарій	Песимістичний сценарій
2026	645	610	690
2027	680	640	740
2028	710	670	780

Джерело: розроблено автором (прогнозна оцінка).

Аналіз прогнозних даних свідчить, що у разі реалізації базового сценарію імпорт сільськогосподарської техніки в Україну демонструватиме помірне зростання, що пояснюється поступовим відновленням платоспроможності аграрних підприємств та необхідністю оновлення технічного парку.

У оптимістичному сценарії темпи зростання імпорту є дещо нижчими, що пов’язано з частковим заміщенням імпортної продукції вітчизняними аналогами та розвитком локального виробництва. Натомість у песимістичному сценарії спостерігається більш швидке зростання імпорту, що свідчить про посилення технологічної залежності від зовнішніх постачальників.

Поряд з імпортом важливим елементом прогнозу є оцінка експортного потенціалу України у сфері сільськогосподарського машинобудування. З урахуванням сучасного стану галузі та її структурних обмежень, експорт у найближчі роки матиме повільну, але поступову тенденцію до відновлення за умови реалізації заходів державної підтримки та модернізації виробництва.

Таблиця 3.5

Прогноз експорту сільськогосподарської техніки з України (2026–2028 рр.), млн. дол. США

Рік	Базовий сценарій	Оптимістичний сценарій	Песимістичний сценарій
2026	48	60	38
2027	55	78	40
2028	62	95	42

Джерело: розроблено автором (прогнозна оцінка).

Згідно з прогнозними розрахунками, найбільш сприятливим є оптимістичний сценарій, що передбачає активне зростання експорту за рахунок впровадження інноваційних технологій, розширення виробничих потужностей та виходу на нові міжнародні ринки. У базовому сценарії експорт демонструє помірне зростання, однак залишається обмеженим за масштабами. Песимістичний сценарій характеризується стагнацією експортної діяльності, що свідчить про збереження структурних проблем галузі.

Важливим показником, який відображає загальний стан зовнішньої торгівлі, є торговельне сальдо. У всіх сценаріях прогнозу воно залишається

від’ємним, що підтверджує збереження імпортозалежної моделі розвитку галузі.

Таблиця 3.6

Прогноз торговельного сальдо України у сфері сільськогосподарської техніки (2026–2028 рр.), млн. дол. США

Рік	Базовий сценарій	Оптимістичний сценарій	Песимістичний сценарій
2026	-597	-550	-652
2027	-625	-562	-700
2028	-648	-575	-738

Джерело: розроблено автором.

Отримані результати свідчать про те, що навіть за умов оптимістичного сценарію зовнішньоторговельний баланс залишається негативним, хоча масштаби дефіциту поступово зменшуються. Це пояснюється тим, що імпорт сільськогосподарської техніки в Україні стабільно перевищує експорт через структурні особливості економіки, недостатній рівень розвитку машинобудування та високу залежність аграрного сектору від імпортного обладнання.

У довгостроковій перспективі розвиток зовнішньої торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні значною мірою залежатиме від ефективності реалізації державної промислової політики, рівня інвестиційної активності та швидкості впровадження інноваційних технологій. Особливе значення матиме інтеграція України до європейського економічного простору, що створює як нові можливості для експорту, так і додаткові вимоги до якості продукції.

Окремо слід відзначити, що важливим фактором розвитку є цифровізація аграрного машинобудування. Впровадження технологій точного землеробства, автоматизованих систем управління та елементів штучного інтелекту дозволить підвищити конкурентоспроможність

української продукції на міжнародному ринку та створити передумови для переходу до моделі високотехнологічного експорту.

Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні додатково підтверджуються аналітичними оцінками ринку, згідно з якими його обсяг становить близько 1,6 млрд дол. США [48]. Зростання даного сегмента зумовлене активним впровадженням сучасних технологій у сільське господарство, зокрема GPS навігації, автоматизованих систем управління технікою та рішень точного землеробства. Важливим чинником розвитку також виступає державна підтримка та зростаюча потреба у підвищенні ефективності аграрного виробництва.

У структурі внутрішнього ринку сільськогосподарської техніки важливу роль відіграють великі аграрні центри, які виконують функції логістичних та дистрибуційних вузлів. Через них здійснюється основний обсяг постачання техніки, а також організація сервісного обслуговування, що формує стабільний внутрішній попит і впливає на розвиток зовнішньоторговельних процесів.

Регуляторне середовище також має суттєве значення для розвитку ринку. Запровадження екологічних вимог до сільськогосподарської техніки, зокрема гармонізація з європейськими стандартами, стимулює оновлення машинного парку та підвищує попит на більш технологічно складне обладнання [48].

У прогнозному періоді розвиток зовнішньої торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні визначатиметься взаємодією трьох сценаріїв. Оптимістичний сценарій передбачає зростання експорту за рахунок модернізації виробництва, впровадження інновацій та розширення зовнішніх ринків. Базовий сценарій відображає помірне зростання без суттєвих структурних змін. Песимістичний сценарій характеризується стагнацією експортної діяльності та збереженням наявних проблем галузі.

Ключовим показником ефективності зовнішньої торгівлі є торговельне сальдо. У всіх сценаріях воно залишається від'ємним, що свідчить про збереження імпортозалежної моделі розвитку галузі.

Отримані результати показують, що навіть за умов зростання експорту дисбаланс між імпортом та експортом не зникає. Це пояснюється недостатнім рівнем розвитку національного машинобудування та високою залежністю аграрного сектору від імпортної техніки.

У довгостроковій перспективі важливим фактором розвитку виступають зовнішні шоки, пов'язані з воєнними діями, порушенням логістичних ланцюгів та зміною напрямів міжнародної торгівлі. Ці чинники вже призвели до перебудови маршрутів постачання та переорієнтації експорту на нові ринки [38].

Особливо значний вплив мають руйнування інфраструктури, обмеження імпорту комплектуючих та нестабільність транспортних коридорів. Це призводить до зниження виробничих можливостей підприємств та ускладнює реалізацію експортного потенціалу [38].

У таких умовах формування перспективної моделі розвитку зовнішньої торгівлі сільськогосподарською технікою повинно базуватися на технологічній модернізації, розширенні географії експорту та підвищенні інноваційного рівня продукції.

Окрему роль відіграє цифровізація аграрного машинобудування. Впровадження технологій точного землеробства, автоматизованих систем управління та елементів штучного інтелекту дозволяє підвищити ефективність виробництва та зміцнити конкурентні позиції українських виробників на міжнародному ринку.

Узагальнюючи результати прогнозного аналізу, слід зазначити, що розвиток зовнішньої торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні у середньостроковій перспективі характеризуватиметься збереженням структурних диспропорцій між експортом та імпортом. Незалежно від сценарію розвитку, імпорт техніки залишатиметься домінуючим елементом

зовнішньоекономічних операцій, що зумовлено недостатнім рівнем технологічного розвитку вітчизняного машинобудування, обмеженими інвестиційними можливостями підприємств та високою конкуренцією з боку міжнародних виробників.

Отримані прогнозні результати свідчать, що навіть за умов реалізації оптимістичного сценарію, який передбачає активну модернізацію виробничої бази, впровадження інноваційних технологій та розширення географії експорту, торговельне сальдо залишається від'ємним протягом усього періоду прогнозування. Це означає, що Україна продовжить функціонувати в умовах імпортозалежної моделі забезпечення аграрного сектору технікою, хоча масштаби негативного сальдо можуть поступово скорочуватися за рахунок зростання експортної активності та часткового заміщення імпорту в окремих сегментах.

З економічної точки зору це свідчить про те, що внутрішній ринок сільськогосподарської техніки значною мірою формується під впливом зовнішніх постачальників, які забезпечують основну частку високотехнологічного обладнання. Водночас національні виробники залишаються обмеженими у можливостях масштабування виробництва та виходу на стабільні зовнішні ринки, що стримує формування повноцінного експортного потенціалу галузі.

Додатково слід підкреслити, що сучасна структура ринку характеризується високою чутливістю до макроекономічних коливань, валютних ризиків та змін інвестиційної активності аграрного сектору. Це означає, що навіть незначні зміни у фінансово-економічному середовищі можуть суттєво впливати на обсяги імпорту та темпи оновлення технічного парку підприємств.

Окрему роль у формуванні перспектив розвитку відіграє трансформація глобального ринку сільськогосподарської техніки, яка супроводжується зростанням технологічної складності продукції, поширенням цифрових рішень та посиленням вимог до екологічних стандартів. У цих умовах

конкурентоспроможність визначається не лише ціновими параметрами, але й рівнем інноваційності, енергоефективності та сервісної підтримки техніки.

Покращення ситуації у сфері зовнішньої торгівлі сільськогосподарською технікою можливе лише за умови реалізації комплексного підходу до розвитку галузі. До ключових передумов належать активізація інвестицій у машинобудування, оновлення виробничих потужностей, розвиток інноваційної інфраструктури та розширення доступу підприємств до фінансових ресурсів. Важливим напрямом також є формування ефективних механізмів державної підтримки експорту, зокрема через страхування експортних ризиків, кредитування та стимулювання участі у міжнародних виставках і кооераційних проєктах.

Не менш значущим фактором виступає гармонізація технічного регулювання з нормами Європейського Союзу. Це дозволяє не лише підвищити якість продукції, але й спростити доступ українських виробників до європейського ринку, який є одним із найбільш перспективних напрямів зовнішньої торгівлі. Паралельно необхідно розвивати стандартизацію та сертифікацію продукції відповідно до міжнародних вимог, що підвищує її конкурентоспроможність на глобальному рівні.

Важливим стратегічним напрямом розвитку є диверсифікація експортних ринків. Зменшення залежності від окремих торговельних партнерів та вихід на ринки країн Азії, Африки та Близького Сходу дозволяє підвищити стійкість зовнішньоекономічної діяльності України. Ці регіони характеризуються зростаючим попитом на доступну та функціональну сільськогосподарську техніку, що створює додаткові можливості для українських виробників за умови підвищення їхньої конкурентоспроможності.

Окрему увагу слід приділити розвитку інноваційної складової галузі. Впровадження технологій точного землеробства, автоматизованих систем управління, цифрових платформ та елементів штучного інтелекту дозволяє суттєво підвищити ефективність виробництва та зменшити витрати аграрних

підприємств. У довгостроковій перспективі це створює передумови для переходу до моделі високотехнологічного експорту, де основну частку займає продукція з високою доданою вартістю.

Водночас необхідно враховувати наявність суттєвих ризиків, які можуть обмежувати реалізацію прогнозних сценаріїв. До них належать воєнні та геополітичні ризики, нестабільність фінансових ринків, обмежений доступ до інвестицій, а також залежність від імпорту критично важливих компонентів та технологій. Сукупність цих факторів формує складне середовище для розвитку галузі та потребує системного державного регулювання.

У перспективі можлива поступова трансформація існуючої моделі зовнішньої торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні від переважно імпортозалежної до змішаної з елементами експортної орієнтації. Така модель передбачає розвиток не лише виробництва, але й сервісної інфраструктури, післяпродажного обслуговування та інтеграції у глобальні виробничо-логістичні ланцюги.

Таким чином, проведений прогнозний аналіз дозволяє зробити висновок, що довгостроковий розвиток зовнішньої торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні визначатиметься здатністю держави та бізнесу забезпечити технологічну модернізацію галузі, підвищення рівня інноваційності продукції, розширення міжнародної кооперації та формування ефективної експортної стратегії. Реалізація зазначених заходів створить передумови для поступового зменшення імпортної залежності та зміцнення позицій України на світовому ринку сільськогосподарської техніки.

Висновки до розділу 3

Узагальнюючи проведене дослідження, слід зазначити, що розвиток міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні є системним процесом, який формується під впливом сукупності економічних, технологічних та інституційних факторів. У результаті аналізу встановлено,

що дана сфера безпосередньо пов’язана з рівнем конкурентоспроможності національного машинобудування та його здатністю інтегруватися у світові ринки.

На підставі вищевикладеного визначено, що сучасний стан галузі характеризується значною імпортозалежністю, що проявляється у переважанні іноземної сільськогосподарської техніки на внутрішньому ринку. Це свідчить про недостатню розвиненість власної виробничої бази та обмежену спроможність до формування конкурентної експортної пропозиції.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що експортна діяльність України у сфері сільськогосподарського машинобудування має нестійкий характер і демонструє тенденцію до скорочення в окремі періоди. Основними причинами такого стану є технологічне відставання, недостатній рівень інноваційної активності та обмежені інвестиційні ресурси підприємств.

У результаті аналізу міжнародного ринку встановлено, що світова торгівля сільськогосподарською технікою характеризується високим рівнем концентрації виробництва у провідних індустріальних країнах. Домінування технологічно розвинених держав зумовлює жорстку конкуренцію та високі бар’єри входу для нових учасників ринку.

Досліджено, що ключовим фактором трансформації галузі виступає впровадження інноваційних технологій, зокрема цифровізації, автоматизації виробничих процесів та розвитку систем точного землеробства. Сучасні тенденції свідчать про поступовий перехід до інтелектуалізованої сільськогосподарської техніки.

Визначено, що перспективи розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні значною мірою залежать від модернізації виробничих потужностей та гармонізації національних технічних стандартів із нормами Європейського Союзу. Це є ключовою передумовою для інтеграції у глобальні виробничо-торговельні ланцюги.

Обґрунтовано, що важливим стратегічним напрямом розвитку виступає диверсифікація експортних ринків. Розширення географії зовнішньої торгівлі за рахунок країн ЄС, Азії та Африки дозволяє знизити ризики залежності від окремих ринків та підвищити стабільність експортних потоків.

Встановлено, що навіть за умов реалізації оптимістичного сценарію розвитку зовнішньої торгівлі зберігається від'ємне торговельне сальдо. Це свідчить про структурний дисбаланс між експортом та імпортом у досліджуваній галузі та підтверджує домінування імпортної складової.

Розроблено, що підвищення конкурентоспроможності можливе лише за умови комплексної реалізації заходів, які включають технологічну модернізацію, розвиток інноваційної інфраструктури, залучення інвестицій та активізацію державної підтримки експорту.

Узагальнено, що важливу роль у розвитку галузі відіграє інституційне середовище, зокрема рівень інтеграції України у міжнародні економічні структури та ступінь гармонізації нормативно-правової бази з європейськими стандартами. Це безпосередньо впливає на конкурентоспроможність продукції.

На закінчення відзначимо, що перспективний розвиток міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою в Україні потребує системної трансформації галузі, спрямованої на підвищення технологічного рівня виробництва та розширення експортного потенціалу.

Підсумовуючи, слід наголосити, що ключовими детермінантами розвитку галузі виступають інноваційність, державна підтримка, міжнародна кооперація та адаптація до глобальних технологічних трендів, які в сукупності формують основу довгострокової конкурентоспроможності України.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного у кваліфікаційній роботі дослідження сформульовано такі висновки:

1. У процесі аналізу міжнародних аспектів розвитку оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням в Україні визначено такі ключові положення.

1) Міжнародна оптова торгівля є невід'ємною складовою системи зовнішньоекономічних зв'язків, що забезпечує переміщення значних обсягів товарів між країнами, сприяє розвитку міжнародної спеціалізації та інтеграції національних економік у світовий економічний простір. Її сутність полягає у здійсненні комплексу експортно-імпортних операцій, пов'язаних із постачанням машин, обладнання, комплектуючих і технологій між суб'єктами різних держав. В умовах глобалізації така форма торгівлі виступає важливим чинником модернізації виробництва, поширення інновацій та розширення міжнародного економічного співробітництва. Тому розвиток міжнародної оптової торгівлі потребує постійного удосконалення механізмів зовнішньоекономічної діяльності та адаптації до сучасних світових тенденцій.
2) Зовнішня торгівля сільськогосподарською технікою характеризується низкою специфічних рис, які вирізняють її серед інших товарних сегментів. Насамперед вона пов'язана з високим рівнем технологічної складності продукції, значною вартістю виробництва та суттєвою залежністю від інноваційного розвитку. Окремою особливістю є необхідність відповідності міжнародним стандартам якості, технічним регламентам та вимогам екологічної безпеки. Світовий ринок сільськогосподарської техніки відзначається високою концентрацією виробництва у провідних країнах, серед яких Китай, Німеччина, США, Японія та Італія, а також активним впровадженням цифрових технологій і систем точного землеробства.

3) У сучасних умовах міжнародна торгівля сільськогосподарською технікою функціонує під впливом комплексу зовнішніх і внутрішніх факторів. До основних проблем належать нестабільність глобальної економіки, порушення логістичних маршрутів, коливання світових цін, обмеженість інвестиційних ресурсів та загострення міжнародної конкуренції. Додатково негативний вплив здійснюють воєнні дії в Україні, руйнування виробничої та транспортної інфраструктури, скорочення виробничих потужностей і ускладнення зовнішньоекономічної діяльності. Водночас зазначений сегмент залишається ключовим для забезпечення технічного оновлення аграрного сектору.
4) Встановлено, що міжнародна торгівля сільськогосподарськими машинами та обладнанням України у 2020–2024 роках характеризувалася переважанням імпорту над експортом та нестабільною динамікою показників. Це зумовило формування від'ємного торговельного балансу протягом усього періоду дослідження. Значення коефіцієнта покриття імпорту експортом свідчить про поступове посилення імпортної залежності, а показник імпортозалежності на рівні 0,95 підтверджує домінування іноземної техніки на внутрішньому ринку. Одночасно значення індексу RCA = 0,04 вказує на відсутність сформованих конкурентних переваг України у виробництві та експорті даної продукції.
5) Виявлено незначну частку сільськогосподарського машинобудування у структурі машинобудівного експорту та тенденцію до її скорочення. Географічна структура експорту характеризується високою концентрацією поставок у Молдову, Казахстан та країни ЄС, що підтверджує індекс Герфіндаля-Гіршмана 2144,24. Отримані результати свідчать про низьку конкурентоспроможність галузі, високу імпортозалежність та недостатню диверсифікацію експортних ринків.
6) З метою удосконалення розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням в Україні запропоновано такі напрями:

a) Подальший розвиток міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою потребує комплексного поєднання державної підтримки, технологічної модернізації виробництва, розвитку інновацій та інтеграції у міжнародні виробничі ланцюги. Незважаючи на значні структурні проблеми галузі та високу імпортозалежність, сільськогосподарське машинобудування залишається важливим напрямом забезпечення технічного розвитку аграрного сектору України.
b) Основними напрямами подальшого розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою є модернізація виробничих потужностей, розвиток цифрових технологій, автоматизація виробничих процесів та впровадження технологій точного землеробства. Важливе значення має також диверсифікація зовнішніх ринків збуту, розширення співпраці з країнами ЄС та інтеграція українських підприємств у міжнародні виробничі ланцюги.
c) Суттєву роль у підвищенні конкурентоспроможності української сільськогосподарської техніки відіграє впровадження міжнародних стандартів якості, цифрових технологій управління та інноваційних рішень у сфері аграрного машинобудування. Це сприятиме підвищенню якості продукції, розширенню географії експорту та зміцненню позицій України на світовому ринку сільськогосподарської техніки.
d) Перспективним напрямом є державна підтримка підприємств сільськогосподарського машинобудування через механізми пільгового кредитування, стимулювання інвестицій, підтримки інноваційних проектів та розвитку міжнародного партнерства. Реалізація зазначених заходів дозволить зменшити імпортозалежність, підвищити ефективність зовнішньоторговельної

діяльності та створити передумови для довгострокового розвитку галузі.

2. Об’єктом дослідження є процес розвитку міжнародної оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами та устаткуванням в Україні.

1) Аналіз динаміки зовнішньої торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням за 2020–2024 роки показав:
   a) Протягом досліджуваного періоду імпорт сільськогосподарських машин та обладнання характеризувався нестабільною динамікою. Так, у 2021 році обсяги імпорту зросли до 839,73 млн. дол. США, що було пов’язано з активізацією інвестиційної діяльності аграрного сектору та оновленням матеріально-технічної бази. У 2022–2023 роках спостерігалося суттєве скорочення імпортних поставок унаслідок порушення логістичних ланцюгів, нестабільності економічного середовища та скорочення інвестиційних можливостей підприємств. У 2024 році відбулося часткове відновлення імпорту, що свідчить про поступову адаптацію ринку до нових умов функціонування.
   b) Аналіз динаміки експорту показав стійку тенденцію до скорочення обсягів зовнішніх поставок сільськогосподарських машин та обладнання. Після короткострокового зростання у 2021 році, починаючи з 2022 року, відбулося різке падіння експорту, що було викликано скороченням виробничих потужностей, порушенням логістичних маршрутів та послабленням конкурентних позицій українських виробників на міжнародному ринку. У 2024 році обсяг експорту становив лише 36,02 млн. дол. США, що свідчить про низький рівень експортного потенціалу галузі.
   c) Аналіз торговельного сальдо свідчить про стійке перевищення імпорту над експортом протягом усього періоду дослідження. Найбільш негативне значення сальдо спостерігалося у 2021 році та становило –691,73 млн. дол. США. Зниження коефіцієнта покриття імпорту експортом з 0,24 у 2020 році до 0,06 у 2024 році свідчить про поступове

посилення імпортозалежності України у сфері сільськогосподарського машинобудування. Така ситуація підтверджує наявність структурних проблем галузі, низький рівень технологічного розвитку та недостатню конкурентоспроможність української продукції на світовому ринку.

2) Аналіз перспектив розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарською технікою показав, що:
   a) У структурі міжнародної торгівлі сільськогосподарськими машинами та обладнанням в Україні домінують імпортні операції, тоді як експортна складова залишається менш розвиненою. Водночас поступово відбувається розширення номенклатури техніки та модернізація ринку, що пов’язано з підвищенням вимог аграрних підприємств до якості та продуктивності обладнання.
   b) Ефективність зовнішньої торгівлі у цій сфері визначається рівнем технологічного розвитку, інвестиційною активністю, доступом до фінансових ресурсів та здатністю підприємств адаптуватися до міжнародних стандартів якості. Важливу роль також відіграє розвиток логістичної інфраструктури та механізмів міжнародного фінансування закупівель техніки.

Таким чином, зазначені рекомендації сприятимуть зміцненню конкурентних позицій України на світовому ринку сільськогосподарських машин та обладнання, підвищенню ефективності зовнішньоторговельної діяльності та забезпеченню довгострокового розвитку аграрного машинобудування в умовах сучасних глобальних перешкод.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дахно І. І. Міжнародна торгівля: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2003. – 296 с. – Бібліогр.: с. 21–32.

2. С 30 Семенова, Т. В. Економіка та організація торгівлі : навч. посіб. /Т. В. Семенова ; Укр. держ. ун-т науки і технологій. - Електрон.вид. – Дніпро : УДУНТ, 2024. - 113 с. - Бібліогр.: с. 30

3. Збірник тез доповідей І-ї Міжнародної науково-практичної конференції "Інженерія систем природокористування" (11 листопада 2015 року) в рамках роботи XII Міжнародної агропромислової виставки «Агрофорум–2015». – К., 2015. – 131 с. – Бібліогр.: с.18

4. Інститут аграрної економіки. У 2022 році ринок сільськогосподарської техніки в Україні суттєво скоротився [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iae.org.ua/presscentre/presrelease/3674-u-2022-rotsi-rynok-silskohospodarskoyi-tekhniky-v-ukrayini-suttyevo-skorotyvsya-instytut-ahrarnoyi-ekonomiky.html (дата звернення: 1.03.2026).

5. Ринок самохідної сільгосптехніки відновлюється: аналіз сегмента тракторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://agroportal.ua/blogs/rinok-samohidnoji-s-g-tehniki-vidnovlyuyetsya-analiz-segmenta-traktoriv (дата звернення: 10.03.2026).

6. Інноваційне підприємництво та торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку: Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції Том 1 (м.Херсон – Кропивницький, 23 травня 2023р.).

7. Херсонський державний аграрно-економічний університет, 2023. 232 с. – Бібліогр.: с. 131– 132

8. Черевко Г. В., Грисьо М. В. Оцінка і ціна землі в Україні та досвід країн Європи. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2023. № 28(56). С. 4–13. – Бібліогр.: с.7

9. Дідович І.І. Міжнародна торгівля: конспект лекцій / І.І. Дідович, к.е.н., доцент. – Львів, 2011. – С. 33. – Бібліогр.: с. 9.

10. Badanelli M. The global trade of agricultural mechanization: figures and challenges [Електронний ресурс]. – Опубл. 11 бер. 2026. – Режим доступу: https://www.exportplanning.com/en/magazine/article/2026/03/11/the-global-trade-of-agricultural-mechanization-figures-and-challenges/ (дата звернення: 10.03.2026).

11. Значення та цінність механізації сільського господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.globalbrobot.com/news/the-significance-and-value-of-agricultural-mechanization/ (дата звернення: 11.03.2026).

12. Сільськогосподарська техніка у точному землеробстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eos.com/uk/blog/silskohospodarska-tekhnika/#rol (дата звернення: 11.03.2026).

13. The machinery infrastructure of global agriculture: industry & farm economy [Електронний ресурс] / Strategic Market Research. – Режим доступу: https://www.strategicmarketresearch.com/blogs/agricultural-machinery-industry-farm-economy (дата звернення: 11.03.2026).

14. Види та призначення сільськогосподарської техніки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://agrimatco.ua/news/vidi-ta-priznachennya-silskogospodarskoi-tekhniki (дата звернення: 11.03.2026).

15. Aktaş Çimen, Z., & Ertekin, C. (2025). Export similarity index as a barometer of Turkey's agricultural machinery and equipment export competitiveness. International Journal of Agriculture Environment and Food Sciences, 9(1), 57-67.

16. Ринок сільськогосподарської техніки в Україні [Електронний ресурс]. – Опубл. 20 вер. 2023. – Режим доступу: https://bas.ua/posts/category/news/the-agricultural-machinery-market-in-ukraine (дата звернення: 11.03.2026).

17. Економічна теорія: вступ, макроекономіка, мікроекономіка / З.Г.Ватаманюк [та ін.]; за ред. З.Г.Ватаманюка, О.З.Ватаманюка. – Львів: Інтелект-Захід, 2008. – 540с.

18. Чернігівський національний технологічний університет. Конспект лекцій з дисципліни «Міжнародні економічні відносини» / Чернігівський національний технологічний університет. – 2025. – Електронний ресурс: CONSPEKT.DOC. – Режим доступу: https://studfile.net/preview/14911081/ (дата звернення: 13.03.2026).

19. Міжнародні економічні відносини Кознк В.В., Пайкова Л.А., Давнленко Н.Б., Навч. посіб. — 3-тє вид., перероб. і доп. — К.: Знання-Прес, 2002. — 406 с.

20. The Observatory of Economic Complexity. Other Agricultural Machinery (HS: 8436) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://oec.world/en/profile/hs/other-agricultural-machinery (дата звернення: 13.03.2026).

21. Харчук, В.В. 2024. Нормативно-правове забезпечення діяльності підприємств сільськогосподарського машинобудування. Академічні візії. 35 (Вер 2024).

22. Кузнецова Г. В. Міжнародна торгівля товарами і послугами [Електронний ресурс] / Г. В. Кузнецова, Г. В. Подбиралина. – 2019.

23. Головня, Олена, і Юрій Чемерис. 2024. «ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ». Економіка та суспільство, вип. 63 (Травень). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-50 (дата звернення: 14.03.2026).

24. Ринок сільгосптехніки: що купують, виробляють в Україні та куди експортують [Електронний ресурс]. – Опубл. 16 бер. 2024. – Режим доступу: https://agroportal.ua/publishing/infografika/rinok-silgosptehniki-shcho-kupuyut-viroblyayut-v-ukrajini-ta-kudi-eksportuyut (дата звернення: 16.03.2026).

25. Господарське законодавство Мачуський В.В., Постульга В.Є. Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2004. — 275 с.

26. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами [Міжнародний документ]. – Документ 984_011, поточна редакція від 14.10.2025, підстава 845_003-25. – Опубл. 27.06.2014. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 16.03.2026).

27. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [Закон України]. – № 959-XII, опубл. 16.04.1991, чинний. – Поточна редакція від 26.12.2024, підстава 4111-IX. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12 (дата звернення: 17.03.2026).

28. Що аграрію варто знати про лізинг техніки в 2026 році? Пояснює FinWin [Електронний ресурс]. – Опубл. 02.03.2026. – Режим доступу: https://latifundist.com/cards/112-lizing-silgosptehniki-v-ukrayini-umovi-stavki-ta-riziki-u-2026-rots (дата звернення: 17.03.2026).

29. Русан В.М. Особливості функціонування аграрного сектора економіки України в умовах війни [Електронний ресурс] / В.М. Русан; Національний інститут стратегічних досліджень, Центр економічних і соціальних досліджень. – Київ, 2022. – С. 4. – Бібліогр.: с. 1–4. – Режим доступу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/rusan.pdf (дата звернення: 22.03.2026).

30. Trade Map. Exports of Ukraine for product 8432 Agricultural, horticultural or forestry machinery for soil preparation or cultivation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c804%7c%7c%7c%7c8432%7c%7c%7c4%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1 (дата звернення: 03.04.2026).

31. Trade Map. Imports of Ukraine for product 8432 Agricultural, horticultural or forestry machinery for soil preparation or cultivation [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c804%7c%7c%7c%7c8432%7c%7c%7c4%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1 (дата звернення: 07.04.2026).

32. Укрінформ. Частка агропродукції в загальному експорті України зросла до 62 % [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3820712-castka-agroprodukcii-v-zagalnomu-eksporti-ukraini-zrosla-do-62-iae.html (дата звернення: 05.04.2026).

33. Trade Map – міжнародна база даних статистики торгівлі [Електронний ресурс] / International Trade Centre. – Режим доступу: https://www.trademap.org/Index.aspx (дата звернення: 02.04.2026).

34. Пилипенко В. В. Мікроекономіка. Практикум: Навч. пос. [для студ. вищ.В32 навч. закл.]/В. В. Пилипенко, Н. М. Пилипенко – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 298 с. – Бібліогр.: с. 138

35. UNCTADstat. Revealed Comparative Advantage (RCA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://unctadstat.unctad.org/datacentre/reportInfo/US.RCA (дата звернення: 09.04.2026).

36. Studfile. Навчальні матеріали з економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studfile.net/preview/15896449/ (дата звернення: 01.04.2026).

37. Негрей М., Тараненко А., Костенко І. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи // Економіка та суспільство. – 2022. – № 40. – Режим доступу: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38 (дата звернення: 11.04.2026).

38. Kuziak V., Balyk U., Hreshchak M. Optimization of the logistic supply of agricultural products in war conditions // Bulletin of Lviv National Environmental University. Series "AIC Economics". – 2023. – № 30. – С. 157–162. – Режим доступу: https://doi.org/10.31734/economics2023.30.157 (дата звернення: 04.04.2026).

39. Острожинська В. Є. Сучасний стан та проблеми аграрного сектору України / В. Є. Острожинська // Економіка інноваційної діяльності підприємств. Економічна кібернетика. – Київ : Київський національний університет технологій та дизайну

40. Юхновський О. Агрополітичний звіт APD/APB/12/2023. Аналітичний огляд поточного стану та напрямків розвитку аграрної торговельної політики України в 2024 році. – Київ, грудень 2023 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/Agrarpolitische_Berichte/APD_Yukhnovskyi.pdf (дата звернення: 10.04.2026).

41. Autotralservice. Перевезення сільгосптехніки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://autotralservice.com.ua/perevezennja-silgosptehniki/ (дата звернення: 06.04.2026).

42. GrowHow. Складний імпорт 2022: потребували більше агротехніки, ніж отримали [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.growhow.in.ua/skladnyy-import-2022-potrebuvaly-bilshe-ahrotekhniky-nizh-otrymaly/ (дата звернення: 08.04.2026).

43. Кабінет Міністрів України. Як Україна готує агросектор до роботи за правилами ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/en/news/yak-ukraina-hotuie-ahrosektor-do-roboty-za-pravylamy-ies-novi-rishennia-uzghodyly-z-niderlandamy (дата звернення: 12.04.2026).

44. Богонос М., Чміль А. Агрополітичний звіт APD/APB/08/2023. Розвиток торгівлі сільськогосподарською продукцією між Україною та ЄС. – Київ, липень 2023 р.

45. Аналіз ринку сільськогосподарської техніки в умовах повномасштабної війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://investincherkasyregion.gov.ua/sites/default/files/analysis_of_the_agricultural_technique_market_in_wartime_conditions.pdf (дата звернення: 10.04.2026).

46. Сучасний стан та перспективи повоєнного розвитку галузі сільськогосподарського машинобудування // Вісник Університету «Україна». – 2025. – № 14 (41). – С. 78–91. – Бібліогр.: с. 90–91.

47. Харчук В. В. Модернізація нормативно-правового забезпечення як чинник інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського машинобудування в Україні // Український політико-правовий дискурс. – 2025. – № 9. – Режим доступу: https://doi.org/10.5281/zenodo.15196394 (дата звернення: 11.04.2026).

48. Ken Research. Ukraine Ag Equipment and AfterMarket Market. URL: https://www.kenresearch.com/ukraine-ag-equipment-and-aftermarket-market (дата звернення: 13.04.2026).